

JAAROVERZICHT 2023 – 2025 Monumentencommissie

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Algemene informatie	4
Vergaderingen	14
Instandhouding	62
Instandhoudingswerkzaamheden	63
Bevorderen instandhouding in cijfers	64
Voorbeelden van uitgevoerde instandhoudingswerkzaamheden	66
Activiteiten	71
Jaarlijkse rondgang (schouwdag) monumentencommissie	72
Uitreiking monumentenprijs en 'Henk Swaagstra Erepaal'	73
Ansichtkaarten	76
Publieksinformatie	78
Monumentenlijst	79

INLEIDING

Voor u ligt het activiteitenoverzicht van de gemeentelijke monumentencommissie over de afgelopen periode 2023-2025. Met dit overzicht geeft de gemeentelijke monumentencommissie het college van burgemeester en wethouders, de gemeenteraad, betrokkenen en geïnteresseerden een terugblik op de onderwerpen die de gemeentelijke monumentencommissie deze afgelopen periode heeft behandeld.

In de periode 2023-2025 heeft de commissie zich opnieuw met zorg en deskundigheid ingezet om de in de gemeente aanwezige waardevolle elementen te behouden en waar mogelijk te versterken. Daarbij is nauw samengewerkt met eigenaren, initiatiefnemers, erfgoedorganisaties en gemeentelijke afdelingen.

In dit overzicht wordt er algemene informatie gegeven over de samenstelling, de werkwijze, collectie van geadviseerde instandhoudingsplannen, activiteiten van de monumentencommissie en initiatieven die het Montferlands' erfgoed een nieuwe betekenis geven.

Kasteel Huis Bergh
Bron: Huis Bergh

Namens de gemeentelijke monumentencommissie.
December 2025

ALGEMENE INFORMATIE

In dit hoofdstuk komt algemene informatie over het wettelijk kader van de monumentencommissie en inhoudelijk, zoals de samenstelling, het takenpakket en werkwijze van de commissie aan de orde.

Status – wettelijke inbedding

Op grond van de Gemeentewet in combinatie met afdeling 17.2 van de Omgevingswet heeft de gemeenteraad op 4 november 2021 de verordening op de gemeentelijke adviescommissie cultureel erfgoed Montferland vastgesteld. Hierin wordt de verplichte inschakeling geregeld van een commissie op het gebied van cultureel erfgoed, die burgemeester en wethouders adviseert over het bereiken en in stand houden van een goede omgevingskwaliteit. Dit als uitwerking van de zorg voor de fysieke leefomgeving volgens de Omgevingswet. Binnen de commissie zijn er verplicht enkele leden deskundig op specifieke gebieden van de monumentenzorg.

Omgevingswet / Erfgoedwet

Sinds 1 januari 2024 vormt de Omgevingswet samen met de Erfgoedwet het wettelijk kader voor de bescherming van het cultureel erfgoed. Als vuistregel geldt dat de duiding van wat op rijksniveau cultureel erfgoed is, in de Erfgoedwet te vinden is. De Erfgoedwet regelt bijvoorbeeld de aanwijzing van rijksmonumenten, terwijl de Omgevingswet zich richt op de omgang met erfgoed in de fysieke leefomgeving.

Erfgoed in het fysieke domein (leefomgeving) heeft grofweg betrekking op archeologie, monumenten en cultuurlandschappen. In beginsel gaat het dus niet over immaterieel erfgoed, rijdend of varend erfgoed. Dit raakt het logischerwijs wel. Ter illustratie een afbeelding van cultureel erfgoed zoals in de omgevingswet is benoemd.

Roerend en immaterieel
cultureel erfgoed

Voor zover aan locatie verbonden.

Groepen van onroerende zaken, van algemeen belang vanwege hun: schoonheid, onderlinge ruimtelijke/structurele samenhang, wetenschappelijke/cultuurhistorische waarde, en in welke groepen zich een of meer monumenten bevinden.

Stads- en
dorpsgezichten

Cultuurlandschappen

Gebieden zoals die door mensen worden waargenomen, waarvan het karakter wordt bepaald door natuurlijke of menselijke factoren en de interactie daartussen.

Onroerende zaak die deel uitmaakt van cultureel erfgoed (NB. Ook groen erfgoed zoals parken en tuinen en interieurs kunnen hiertoe behoren).

Monumenten

Archeologische
monumenten

Terrein dat deel uitmaakt van cultureel erfgoed vanwege daar aanwezige overblijfselen, voorwerpen of andere sporen van menselijke aanwezigheid in het verleden, met inbegrip van die overblijfselen, voorwerpen en sporen.

Bron: sheets RCE 'Cultureel erfgoed in Omgevingswet'

De bepalingen en vergunningen rondom gemeentelijke monumenten en de wettelijke basis voor het hebben van een gemeentelijke adviescommissie op het gebied van cultureel erfgoed zijn overgaan in de Omgevingswet.

Voor rijksmonumenten geldt een vergunningplicht voor sloop, wijziging, verplaatsing of gebruik dat schade kan veroorzaken. Gemeenten en provincies moeten in hun omgevingsplannen regels opnemen voor de bescherming van gemeentelijke- en provinciale monumenten.

De aparte vergunning 'wijzigen gemeentelijk monument' is vervallen. In plaats daarvan is er nu de 'omgevingsplanactiviteit'. Alle gemeentelijke monumenten moeten worden opgenomen in het omgevingsplan. De wet verplicht gemeenten om aantasting van de omgeving van beschermde monumenten te voorkomen, voor zover dit het aanzicht of de waardering van het monument negatief beïnvloedt.

Omgevingswet

Wat is er veranderd op het gebied van cultureel erfgoed in de in werking getreden Omgevingswet?

Samengevat zijn de wijzigingen gericht op de volgende items:

- Er is een **brede definitie van cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving** gehanteerd. Het gaat om (gebouwde en aangelegde) monumenten, archeologische monumenten, stads- en dorpsgezichten, cultuurlandschappen en **ander cultureel erfgoed** – roerend of immaterieel erfgoed – dat via het omgevingsplan aan een specifieke locatie te verbinden is.
- De structuurvisie van Rijk, provincie of gemeente wordt vervangen door de **omgevingsvisie**. In deze omgevingsvisie worden op hoofdlijnen de kwaliteiten van het grondgebied beschreven en de opgaven, ontwikkelingen, ambities en strategie voor de langere termijn voor bouwwerken, infrastructuur, cultureel erfgoed, bodem, lucht, natuur en andere aspecten van de fysieke leefomgeving.
- Het **omgevingsplan** komt in de plaats van de voormalige bestemmingsplannen en de gemeentelijke verordeningen die over de fysieke leefomgeving gaan. Vanaf de inwerkingtreding van de Omgevingswet ontstaat er voor iedere gemeente een omgevingsplan van rechtswege. Hierin zal ook cultureel erfgoed van rechtswege onderdeel gaan uitmaken van het omgevingsplan. Het aanwijzen van gemeentelijke monumenten gebeurt vervolgens ook via het omgevingsplan.
- **Werelderfgoed** is met de inwerkingtreding van de Omgevingswet voor het eerst expliciet wettelijk verankerd.
- De gemeente is verantwoordelijk geworden voor de **vergunningverlening voor het verstoren van archeologische rijksmonumenten**, in het geval er sprake is van een meervoudige aanvraag (dus als er van de gemeente

Cultureel Erfgoed?

In de Omgevingswet is bepaald dat onder cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving ook 'ander cultureel erfgoed' kan vallen. Hiermee wordt bedoeld op cultuurgooederen (roerend erfgoed) en immaterieel cultureel erfgoed. Bij roerend erfgoed moet gedacht worden aan erfgoed dat verplaatsbaar en tastbaar is. Denk bijvoorbeeld aan werktuigen die horen bij een industrieel erfgoed. Bij immaterieel cultureel erfgoed kan gedacht worden aan tradities of rituelen.

ook nog andere omgevingsvergunningen nodig zijn voor samenhangende activiteiten). De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geeft daarover wel een bindend advies.

- In de Omgevingswet is geregeld dat in het geval van **archeologische toevalsvondsten van algemeen belang** niet alleen de minister van OCW maar ook de gemeente bodemversturende werkzaamheden kan stilleggen.
- Voor de eigenaar van een monument gaat een **instandhoudingsplicht** gelden (aanpassing van de erfgoedverordening). De eigenaar moet ervoor zorgdragen dat het monument zodanig wordt onderhouden dat het behoud ervan gewaarborgd is.
- Het toetsingskader voor een **sloopvergunning binnen een beschermd stads- of dorpsgezicht** moet in het omgevingsplan worden opgenomen.
- **Uitzonderingen vergunningplicht.** Het algemeen uitgangspunt is dat voor alle wijzigingen van een beschermd monument een vergunning moet worden aangevraagd. Als het gaat om bouwen is daarnaast ook een vergunning om te bouwen nodig. Voor enkele activiteiten geldt geen omgevingsvergunningplicht. Voorbeelden hiervan zijn:
 - Noodzakelijke reguliere werkzaamheden die zijn gericht op het behoud van monumentale waarden, voorzover detaillering, profilering, vormgeving, materiaalsoort en kleur niet worden gewijzigd;
 - Inpandige wijzigingen van een onderdeel van het monument dat uit het oogpunt van monumentenzorg geen waarde heeft.

Maatschappelijk doel Omgevingswet

Integrale benadering van de fysieke leefomgeving waarbij de overheden de verantwoordelijkheid hebben te zorgen voor een goede omgevingskwaliteit (waar erfgoed deel van is). "Nadruk ligt op hoe erfgoed kan bijdragen aan sociale cohesie, duurzaamheid en identiteit binnen een veranderende samenleving". Bron van maatschappelijke verbinding.

Procedure

Een belangrijke wijziging ten opzichte van de voorgaande wet- en regelgeving is de te volgen procedure en de bijbehorende termijnen. Eerder gold voor wijziging van rijksmonumenten dat de uitgebreide procedure gevolgd moest worden. Onder de Omgevingswet geldt voor de behandeling van een aanvraag omgevingsvergunning voor het wijzigen van een rijksmonument in de regel de reguliere procedure van acht weken. Bij bepaalde wijziging (opgesomd in het Omgevingsbesluit) geldt nog de uitgebreide procedure (bijvoorbeeld bij geheel of gedeeltelijk willen slopen van een rijksmonument of als het een archeologisch monument betreft).

Erfgoed in het omgevingsplan

In het kader van de invoering van de Omgevingswet zal het opnemen van erfgoed, waar dit de fysieke leefomgeving betreft, een onderdeel gaan uitmaken van het omgevingsplan om het *maatschappelijk doel* te bereiken.

Dit doel sluit nauw aan bij de uitgangspunten van het erfgoedbeleid, beschermen wat we belangrijk vinden, benutten van het verleden en ruimtelijke ontwikkelingen aan laten sluiten bij kenmerken en identiteit van gebieden.

Erfgoed als drager van ons collectief geheugen en de identiteit van onze omgeving zal een belangrijke plaats innemen in de omgevingsvisie en het omgevingsplan. Erfgoed binnen zijn omgeving en context heeft namelijk vaak een grotere waarde dan erfgoed los van deze context en omgeving. Zo is bijvoorbeeld een boerderijwoning zonder schuren moeilijk te beschouwen in de context van het vroegere functioneren als agrarisch bedrijf. Door het opnemen van erfgoed in het omgevingsplan kan deze context meegenomen worden bij de belangenafwegingen over de mogelijkheden die er geboden worden om een initiatief mogelijk te maken.

Rol erfgoed in publiek domein

De rol van erfgoed in verschillende domeinen van het maatschappelijk leven is gericht op de betekenis van erfgoed voor de samenleving en hoe die betekenis in de tijd verandert. Behoud van erfgoed is niet het enige doel, maar erfgoed is ook een middel om andere doelen te bereiken:

- Oude gebouwen en landschappen geven een dorp, stad of streek een eigen uniek karakter;
- Bewoners ontlenen er hun identiteit aan;
- Het cultuurhistorisch DNA van de plek geeft richting aan het nieuwe ontwerp;
- Een win-win situatie die leidt tot behoud van erfgoed en zorgt voor kwaliteit in de leefomgeving;
- Verkenning aanknopingspunten om erfgoed binnen de domeinen (gezondheid, welzijn, scholing, werk, veiligheid, buurtgericht werken, burgerinitiatief) als middel in te zetten voor sociaal-maatschappelijke doelen.

Erfgoed, positieve gezondheid en kwaliteit van leven

Onderzoek (Manchester Metropolitan University) naar de invloed van erfgoed op het welzijn en de geestelijke gezondheid van mensen;

“Er ligt een interessante relatie met erfgoed in de gebouwde omgeving en erfgoed als verbinder van lokale gemeenschappen. Uit onderzoek blijkt dat in contact staan met het verleden bijdraagt aan een gezonder leven: *Een plaats die de sporen draagt van verschillende bouwperiodes, een ‘leuk rommeltje’ is en waar we een mix van functies zien, is een gezonde plaats.* Een gezonde stad is een gelaagde stad. In plaats van conserverend omgaan met de gebouwde omgeving is het ideaal dat je daarin steeds blijft vernieuwen, maar de sporen van het gebruik in het verleden blijft zien, waardoor er iets ‘gelaagds’ ontstaat”.

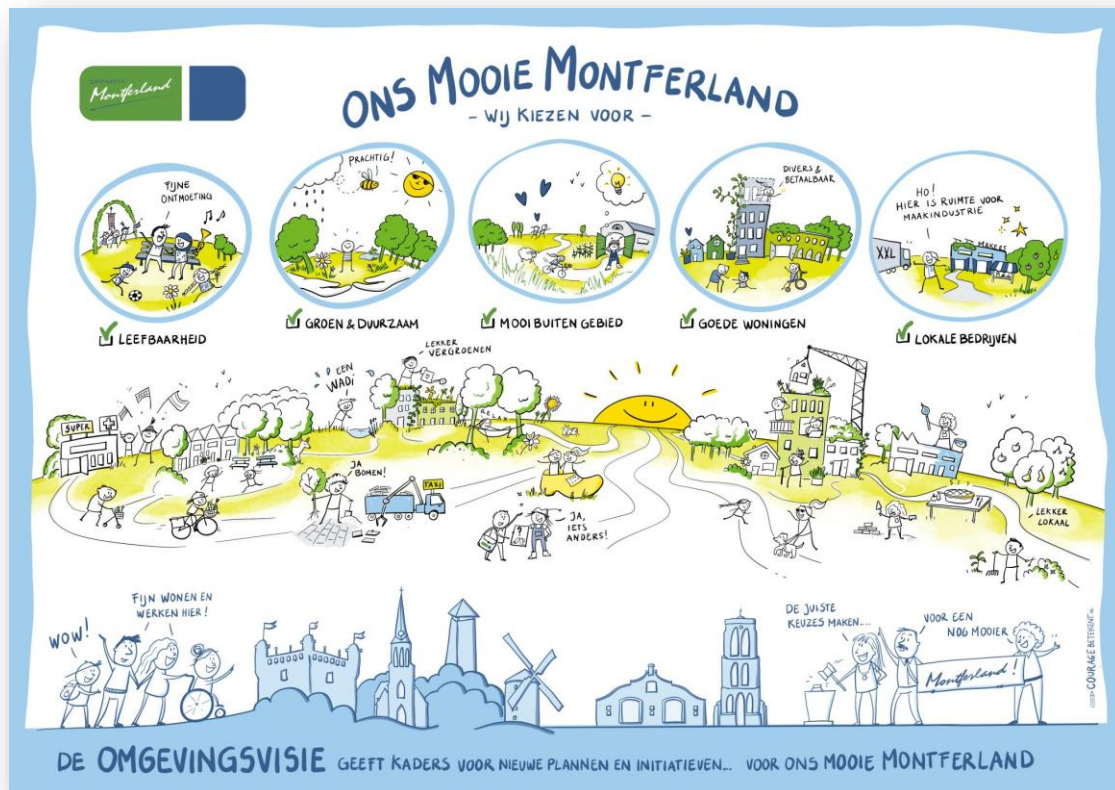
Gemeentelijke Erfgoedverordening

De huidige gemeentelijke Erfgoedverordening is voornamelijk gericht op de bescherming van gemeentelijke monumenten. Naast het opnemen van de regels over onroerend erfgoed op basis van de Omgevingswet in het omgevingsplan zal ook de gemeentelijke Erfgoedverordening geactualiseerd moeten worden. Dit omdat de samenhang tussen het deel dat over de fysieke leefomgeving gaat en de onderwerpen die nog vanuit de verordening geregeld dienen te worden behouden blijven.

Tot uiterlijk 1 januari 2032 is de bestaande erfgoedverordening opgenomen in het tijdelijke deel van het omgevingsplan. Daarna moeten alle regels geïntegreerd zijn in het definitieve omgevingsplan.

Omgevingsvisie

Als voorloper van het omgevingsplan heeft de gemeenteraad op 8 mei 2025 de Omgevingsvisie vastgesteld. In deze visie is beschreven hoe we de fysieke leefomgeving willen gaan vormgeven.

Gemeentelijke adviescommissie (monumentencommissie)

Om alle (ruimtelijke) belangen goed te kunnen afwegen is een onafhankelijk en deskundig advies onontbeerlijk. Gemeenten met rijksmonumenten, zoals de gemeente Montferland, zijn verplicht om een adviescommissie in te stellen die minimaal over de rijksmonumenten (en met de komst van de Omgevingswet ook in voorkomende situaties over verstoring van archeologische monumenten) adviseert. Daarnaast kan het college de commissie advies vragen over het ontwikkelen van beleid.

Ter voldoening aan de in werking getreden Omgevingswet heeft de gemeenteraad in haar vergadering van 4 november 2021 de 'Verordening op de gemeentelijke adviescommissie cultureel erfgoed Montferland – Erfgoedcommissie Montferland' vastgesteld.

Taken monumentencommissie

Een belangrijke taak van de gemeentelijke monumentencommissie is de zorg voor en advisering over ons rijke cultureel erfgoed, waaronder: 49 rijksmonumenten –waarvan 2 historische buitenplaatsen en 1 archeologisch monument- en 164 gemeentelijke monumenten.

Toelichting molenaars in de Braamtse Molen.

De adviestaken van de commissie richten zich op zaken die zich in het kader van de Erfgoedwet / Omgevingswet en de gemeentelijke Erfgoedverordening kunnen voordoen. Een belangrijk onderdeel daarvan is rekening te houden met de rol van het erfgoed in het publiek domein.

Daarnaast is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) niet langer op alle vergunningaanvragen verplicht advies aan de gemeente uit te brengen. Alleen wanneer er sprake is van (gedeeltelijke) afbraak, herbestemming, reconstructie of ingrijpende wijziging vragen de gemeenten de RCE nog om advies. Dat betekent dat de rol van de gemeentelijke monumentencommissie mede onder de Omgevingswet groter is geworden. In het overgrote deel van alle plannen op het gebied van erfgoed is zij nog het enigste adviesorgaan van het bevoegd gezag hierin.

Deskundigheid

In het kader daarvan is vanuit de RCE (erfgoedinspectie) ingestoken op de noodzakelijke deskundigheid van de monumentencommissies. In de Omgevingswet is vervolgens bepaald dat de commissie onafhankelijk en deskundig moet zijn.

Deskundigheid is gewaarborgd indien minimaal kennis aanwezig is op het gebied van:

- Restauratietechniek;
- Cultuurhistorie;
- Bouw- en architectuurhistorie;
- Landschap/stedenbouw/historische geografie;
- Archeologie;
- Lokale of regionale geschiedenis (In de hoedanigheid als lid van de lokale (cultuur)historische verenigingen ter verbreding van het draagvlak van de adviezen).

Van belang daarbij is dat de noodzakelijke disciplines in de commissie zijn vertegenwoordigd, gericht op: cultuurhistorie, bouw- en architectuurhistorie, restauratietechniek, archeologie, stedenbouwkunde, planologie, historische geografie of landschapsarchitectuur. De gemeente kan daarbij als eis stellen dat leden hun verdiensten op hun vakgebied hebben bewezen. Daarbij kan in één persoon meerdere disciplines verenigd zijn.

Verordening op de monumentencommissie

De uitvoering van de wettelijke bepaling is op dit moment gebaseerd op de door de gemeenteraad vastgestelde 'Verordening op de gemeentelijke adviescommissie cultureel erfgoed Montferland – Erfgoedcommissie Montferland'.

Takenpakket

Volgens de verordening heeft de monumentencommissie tot taak het college op verzoek of uit eigen beweging te adviseren over:

Takenpakket

- De commissie heeft als taak de raad en burgemeester en wethouders te adviseren bij de uitoefening van hun taken en bevoegdheden op grond van de wet met het oog op het bereiken en in stand houden van een goede omgevingskwaliteit en al hetgeen daarmee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.
- Ter uitvoering van haar taak:
 - a) adviseert de commissie op verzoek van burgemeester en wethouders over een aanvraag om of een ontwerpbesluit voor een omgevingsvergunning voor:
 - een rijksmonumentenactiviteit met betrekking tot een monument;
 - een omgevingsplanactiviteit die betrekking heeft op een voorbeschermd gemeentelijk monument of een gemeentelijk monument;
 - een omgevingsplanactiviteit in geval de commissie in het omgevingsplan als adviseur is aangewezen;
 - een andere activiteit in geval burgemeester en wethouders een advies nodig achten met het oog op het bereiken en in stand houden van een goede omgevingskwaliteit;
 - b) adviseert de commissie op verzoek van burgemeester en wethouders over het door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aanwijzen van een onroerende zaak als rijksmonument ingevolge artikel 3.1, eerste lid, van de Erfgoedwet of over het aan een locatie geven, wijzigen of verwijderen van de functie-aanduiding gemeentelijk monument op grond van artikel 4.2, eerste lid, van de wet;
 - c) adviseert de commissie op verzoek van burgemeester en wethouders of uit eigen beweging over het ontwikkelen van beleid inclusief omgevingsvisie, omgevingsplan en maatwerkregels voor de omgevingskwaliteit;
 - d) adviseert de commissie op verzoek van burgemeester en wethouders in een geval van een verkenning als bedoeld in artikel 5.48, tweede lid, van de wet en in andere gevallen waarin burgemeester en wethouders een advies nodig achten in verband met een verkenning van een mogelijk bestaande of toekomstige opgave in de fysieke leefomgeving;
 - e) voert de commissie op verzoek van burgemeester en wethouders vooroverleg met en/of informeert planindieners over een in te dienen aanvraag om een omgevingsvergunning;
 - f) adviseert de commissie op verzoek van burgemeester en wethouders over het stellen van maatwerkvoorschriften in verband met de zorg voor het cultureel erfgoed;
 - g) adviseert de commissie op verzoek van burgemeester en wethouders over het toekennen van financiële bijdrage van gemeentewege in restauratie en onderhoud (instandhouding) aan monumenten zoals bedoeld in de subsidieregeling.

Afwegingskader

De monumentencommissie zet zich vooral in voor de cultuurhistorische aspecten binnen de ruimtelijke kwaliteit van de gemeente.

Ten aanzien van de advisering vanuit de monumentencommissie is het vervolgens de taak van het college om deze adviezen af te wegen tegen de belangen van de aanvrager en eventuele andere belanghebbenden. De monumentencommissie weegt zelf dus geen belangen af, maar kan wel aangeven in welke mate inhoudelijke aspecten conflicteren met belangen van de eigenaar. De monumentencommissie maakt bij haar adviezen duidelijk in hoeverre ingrepen in cultuurhistorisch waardevolle objecten en gebieden acceptabel zijn vanuit een instandhoudingsperspectief op langere termijn.

Reikwijdte advisering

De adviezen van de monumentencommissie zijn inhoudelijk gebaseerd op overwegingen van geschiedkundig, architectonisch, archeologisch, cultuur-, kunst-, bouw- en sociaalhistorisch en/of historisch geografisch belang.

Aanpak

De aanpak van de monumentencommissie in de praktijk is voornamelijk gericht op direct contact met de monumenteneigenaren.

Bij wijzigingen aan hun monument worden monumenteneigenaren aangeboden om vroegtijdig in overleg te treden met de monumentencommissie. Hierdoor kunnen monumenteneigenaren vroegtijdig profiteren van deskundig advies over de wijzigingsplannen van hun monument. De monumentencommissie wordt hierdoor meer ingezet als adviseur *tijdens* de planontwikkeling, dan als controleur *na* de planontwikkeling.

Uit de praktijk is gebleken dat door in het voortraject samen op te trekken voorkomen wordt dat onnodig energie en geld worden besteed aan ideeën waarvoor uiteindelijk geen goedkeuring kan worden verkregen. Daarnaast kunnen eigenaren in veel gevallen profiteren van de kennis en ervaring van de leden van de commissie. Niet dat zij kant-en-klare bouwtekeningen zullen leveren, maar ze geven doorgaans wel aan in welke richting de oplossing kan worden gezocht, met als uitgangspunt 'behoud door ontwikkeling' (doorontwikkeling van monumenten). Niet beperken tot aangeven wat niet kan, maar meedenken en adviseren over alternatieven.

In de vergaderingen van de monumentencommissie komen dan ook regelmatig monumenteneigenaren en architecten op bezoek om de voorgenomen wijzigingen aan hun monument te bespreken. Betrokkenheid van de monumentencommissie in de voorbereidende fase en gedachtewisseling voor een definitieve vergunningaanvraag werkt in de praktijk dus constructief en leidt vaak tot een beter afgewogen plan.

Samenstelling monumentencommissie

De monumentencommissie heeft in de overzichtsperiode bestaan uit de volgende personen:

- Vertegenwoordiger namens de Oudheidkundige Vereniging Didam (OVD) <http://www.ovd-didam.nl/>
- Onafhankelijke voorzitter – voorheen bestuurslid van de Heemkundekring Bergh (HKB); <http://www.heemkundekringbergh.nl/>
- (Restauratie)architect;
- Architectuurhistoricus;
- Streekarchivaris / archivaris Stichting Huis Bergh;
- Deskundige op het gebied van restauraties, bouwhistorie en archeologie;
- Ambtelijk secretaris.

Molenromp Doetinchemseweg 2-4 Loerbeek

VERGADERINGEN

In dit hoofdstuk wordt een terugblik gegeven van een selectie van onderwerpen die in de verscheidene vergaderingen van de gemeentelijke monumentencommissie in de afgelopen periode aan de orde zijn geweest.

De monumentencommissie vergadert in de regel 10x per jaar. Hierbij worden gemiddeld 10 onderwerpen / verzoeken per vergadering behandeld. De monumentencommissie vergadert daarbij fysiek in het gemeentehuis, waarbij desgewenst monumenteneigenaren worden uitgenodigd voor een toelichting van hun voorgenomen plannen.

Naast de reguliere vergaderingen, adviseert de monumentencommissie ook aanvullend (digitaal). Dit betekent dat onderwerpen die al een keer in de reguliere vergaderingen zijn behandeld, en vervolgens desgevraagd aangevuld of verduidelijkt worden door of namens de monumenteneigenaar, digitaal voor advies voorgelegd worden aan de leden van de monumentencommissie. Hierdoor hoeven monumenteneigenaren in de regel niet te wachten op een beoordeling van deze aanvullingen tot de volgende reguliere vergadering.

Daarnaast houdt de monumentencommissie jaarlijks een schouwdag, waarbij de voortgang van de diverse in de monumentencommissie behandelde panden/objecten ter plekke worden bekeken.

Bezoek gerenoveerd 'bakhuisje'
Doesburgseweg 19 Loil

Besproken wijzigingsplannen / onderwerpen

Bespreking bouwhistorisch onderzoek en waardestelling 'De Heereboer' – Zeddam i.v.m. herontwikkelingsplan.

BOUWHISTORISCH ONDERZOEK & WAARDESTELLING
**Oude Doetinchemseweg 42
 Zeddam**
 Onderzoek i.o.v. BuurderHoeve Zeddam BV
 4 november 2023

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

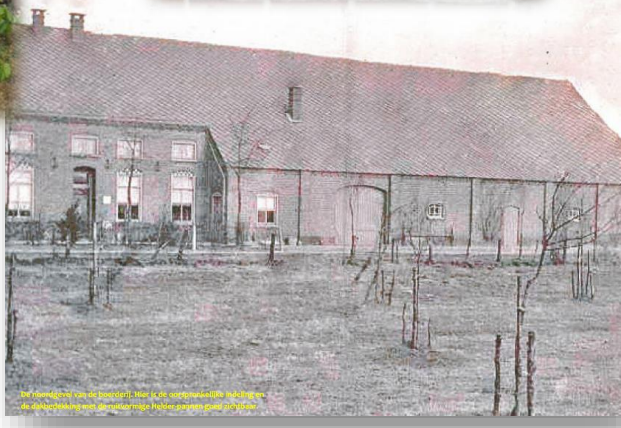
Bernard Tervoert voor de boerderij met een wagen met stro. (ECAL 1895-1911)

■ Hoge waarde
 ■ Positieve waarde
 ■ Indifferente waarde

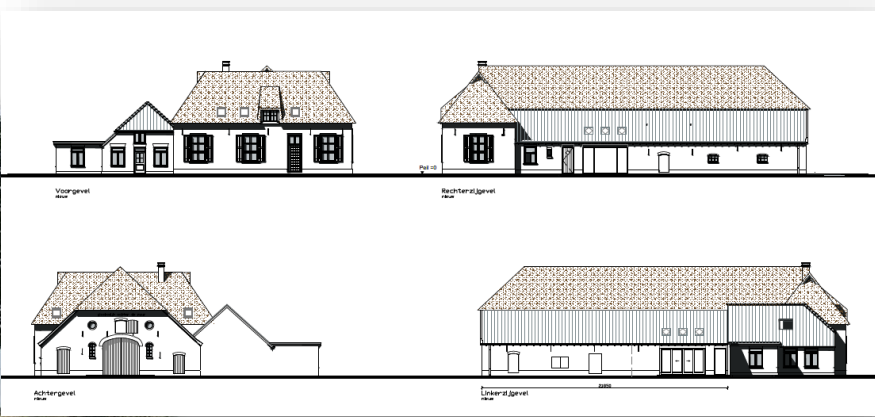
Zuid gevel

Oude Doetinchemseweg 42
 Bouwhistorisch onderzoek
 Waardering

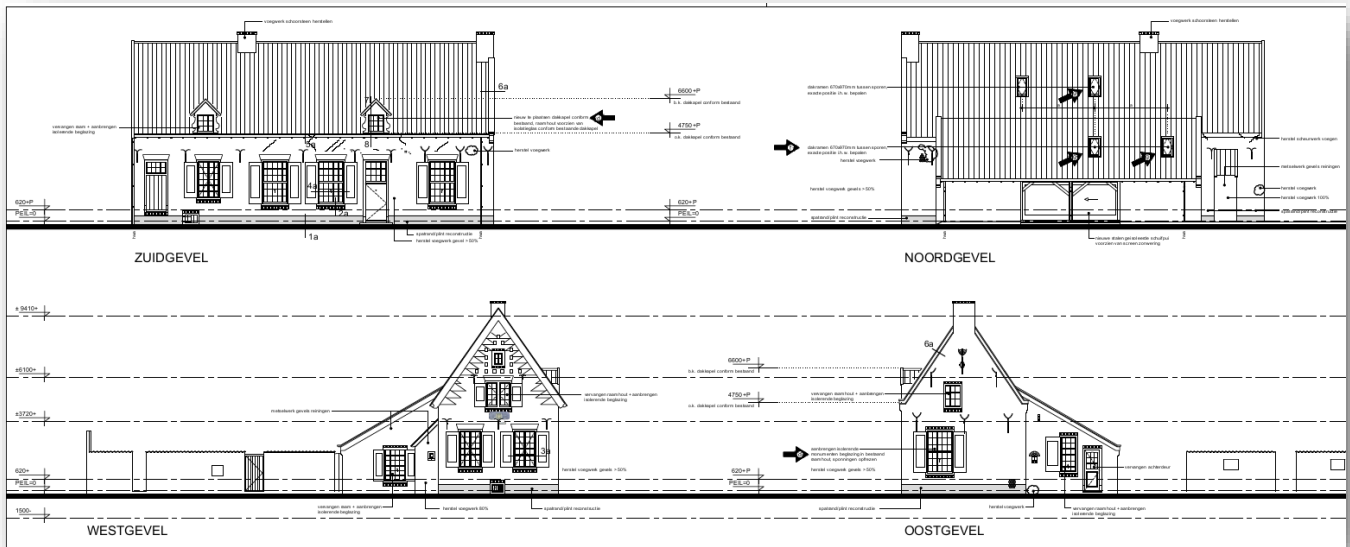

De ruïne van de boerderij, hier is het oorspronkelijke hofgebouw. De aanblijfsing van de ruïne van de Heereboer, april 1907.

Wijzigingsplan 'Bluemer Hoeve' Kruisallee 14 Wijnbergen.

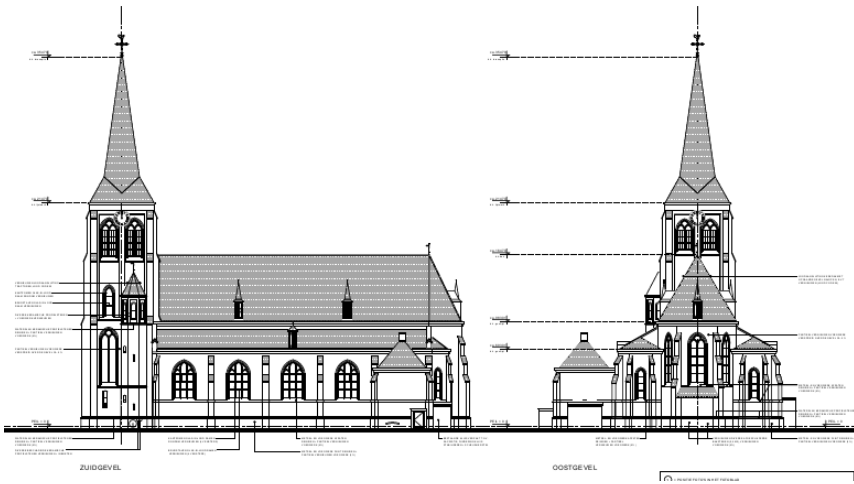
Wijzigingsplan 'Havezathe De Luynhorst' – Didam. Toevoegen dakkapel (rechterzijde).

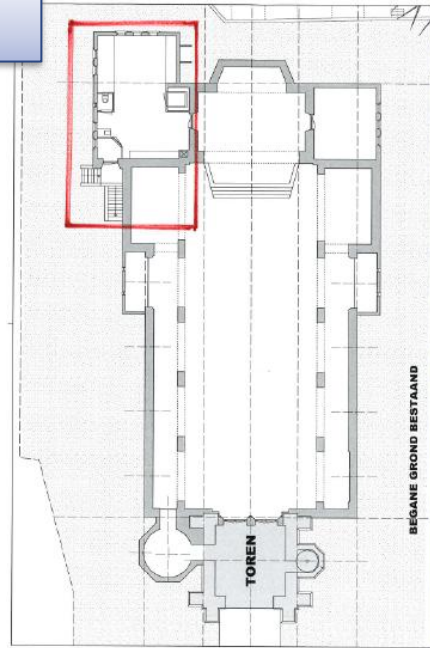
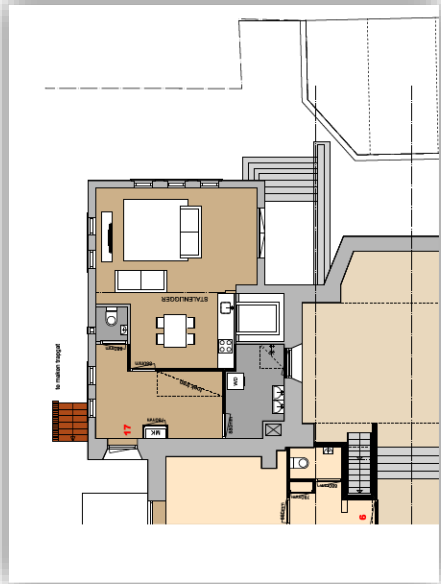
In uitvoering zijnde restauratie 'bakhuisje' Doesburgseweg 19 Loil

Bespreking voorgenomen herbestemmingsplan Kerk Kilder (2023)

Interne wijziging voormalige sacristie kerk Azewijn.

Voornemen tijdelijke winkel Huis Bergh in Muldershuis 's-Heerenberg.

AANVRAAG OMGEVINGSVERGUNNING

RIKSMONUMENT MET NUMMER 5270

PROJECT:

TIJDELIJKE WINKEL EN INFORMATIERUimte HUIS BERGH

ADRES:

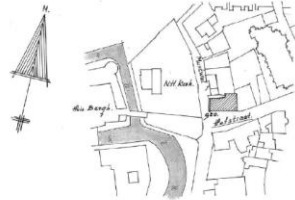
HOFSTRAAT 8 te 'S-HEERENBERG

OPDRACHTGEVER:

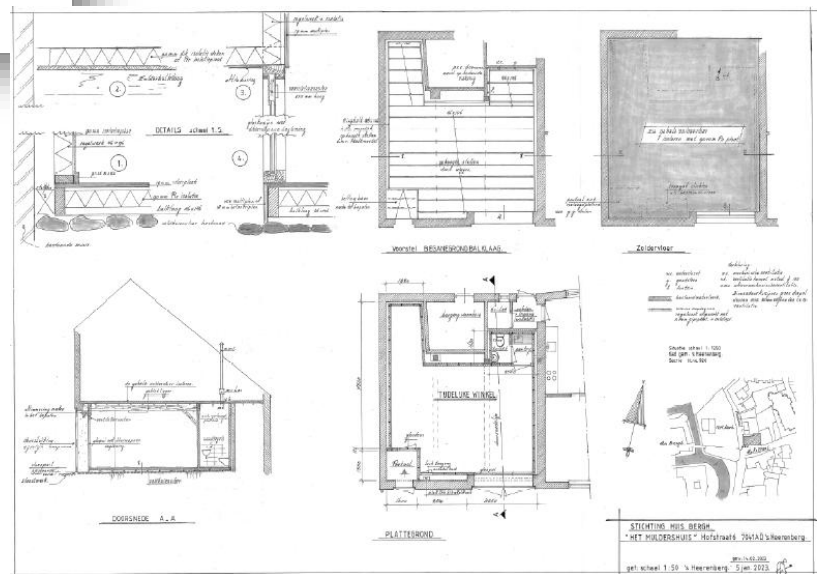
STICHTING HUIS BERGH

**KASTEEL
HUIS BERGH**

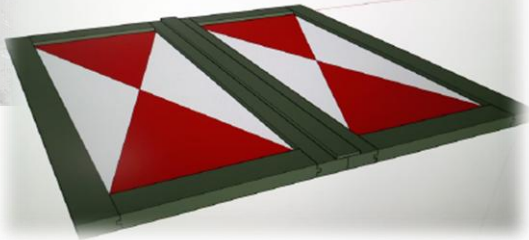
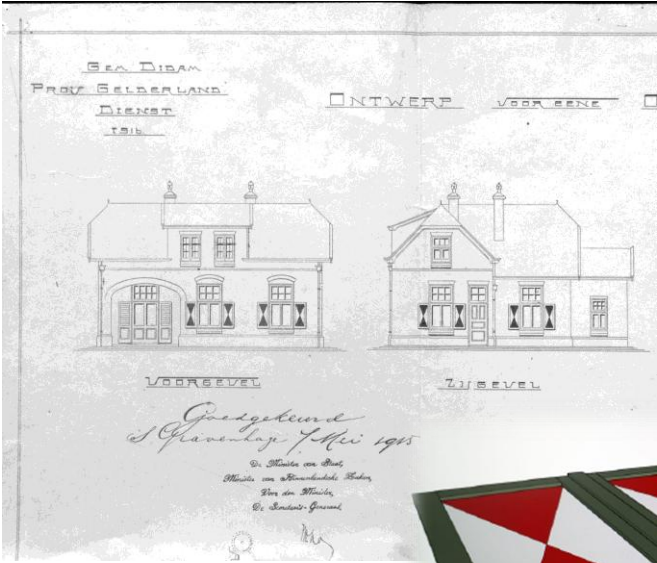
Datum: Februari 2023

Vraag dakherstel Oudste Poortstraat 13-15 's-Heerenberg.

Terugbrengen luiken en plaatsen zonnepanelen Smallestraat 39 Nieuw-Dijk.

Wat gaan we doen?

- We willen dat restauratie van cultureel erfgoed goed gebeurt, liefst met aandacht voor duurzaamheid en zodat het erfgoed kan worden gebruikt. Dat ondersteunen we. Dat hoeft niet per definitie met subsidie. Wij stimuleren daarom leningen via het Nationaal Restauratiefonds (NRF).
- Praktisch onderwijs en ambacht koppelen we aan onderhoud van erfgoed door ondersteuning bijvoorbeeld via het Gelders Restauratiecentrum.
- We willen karakteristieke gebouwen, waaronder kerken, molens en dergelijke, behouden door te helpen er andere functies mogelijk te maken.
- We stimuleren de samenwerking tussen de erfgoedorganisaties op het terrein van beheer en advisering.
- We houden de molensubsidies in stand.
- Met de Nedersaksische overheden ondersteunen wij het gebruik van de streektaal. In de komende periode vooral via het streektaalinstuut en door verbinding met het onderwijs.
- Wij ondersteunen het idee voor een Gelders Museum. Samen met Provinciale Staten gaan wij onderzoeken hoe we dat het beste kunnen organiseren.
- Jaarlijks wordt voor en door de Gelderlanders een Dag van Gelderland of Gelredag georganiseerd, waarin ze op een leuke en toegankelijke manier nader kennis kunnen maken met de verschillende kenmerken van onze provincie. We gaan dit met Provinciale Staten uitwerken.
- Wij blijven de meeste culturele instellingen uit de landelijke Basisinfrastructuur (BIS) structureel ondersteunen.
- De Nieuwe Oost, Introdans, Phion en Toneelgroep Oostpool vormen de ruggengraat van onze culturele infrastructuur. Met hen maken we afspraken over spreiding en toegankelijkheid door de hele provincie.
- We richten onze lobby op het Rijk voor extra geld voor cultuur in vervolg op het rapport "Elke regio telt".
- De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de basis van culturele activiteiten en organisaties. Daarbij kent elke stad, dorp of regio zijn eigen accenten. Wij blijven werken met cultuurpacten en willen incidentele regelingen daar in op laten gaan.
- Wij zien de provinciale ondersteuningsinstellingen Cultuur Oost en Erfgoed Gelderland, als belangrijke schakel met de sector en gemeenten.
- Wij willen een rol blijven spelen met partners in het tegengaan van laaggeletterdheid.
- Wij stimuleren de samenwerking tussen de ondersteuningsinstellingen, zodat ze efficiënter werken.
- De wet voor het stelsel van openbare bibliotheken gaat veranderen. Wat daarin de rol van de provincie ook wordt, samen met de bibliotheken en de gemeenten blijven wij de positie van de bibliotheken in Gelderland versterken.

Beleidskader Erfgoed en Cultuur

provincie
Gelderland

Gelderland gewoon doen

Coalitieakkoord 2023-2027

4 Erfgoed en cultuur

Gelderland heeft veel te bieden voor inwoners en bezoekers. Ons historisch erfgoed heeft economische en educatieve waarde en verdient een plek in de schijnwerpers, zodat iedereen ervan kan genieten. We hebben een breed aanbod aan cultuur.

Wat we zien en willen bereiken

Erfgoed

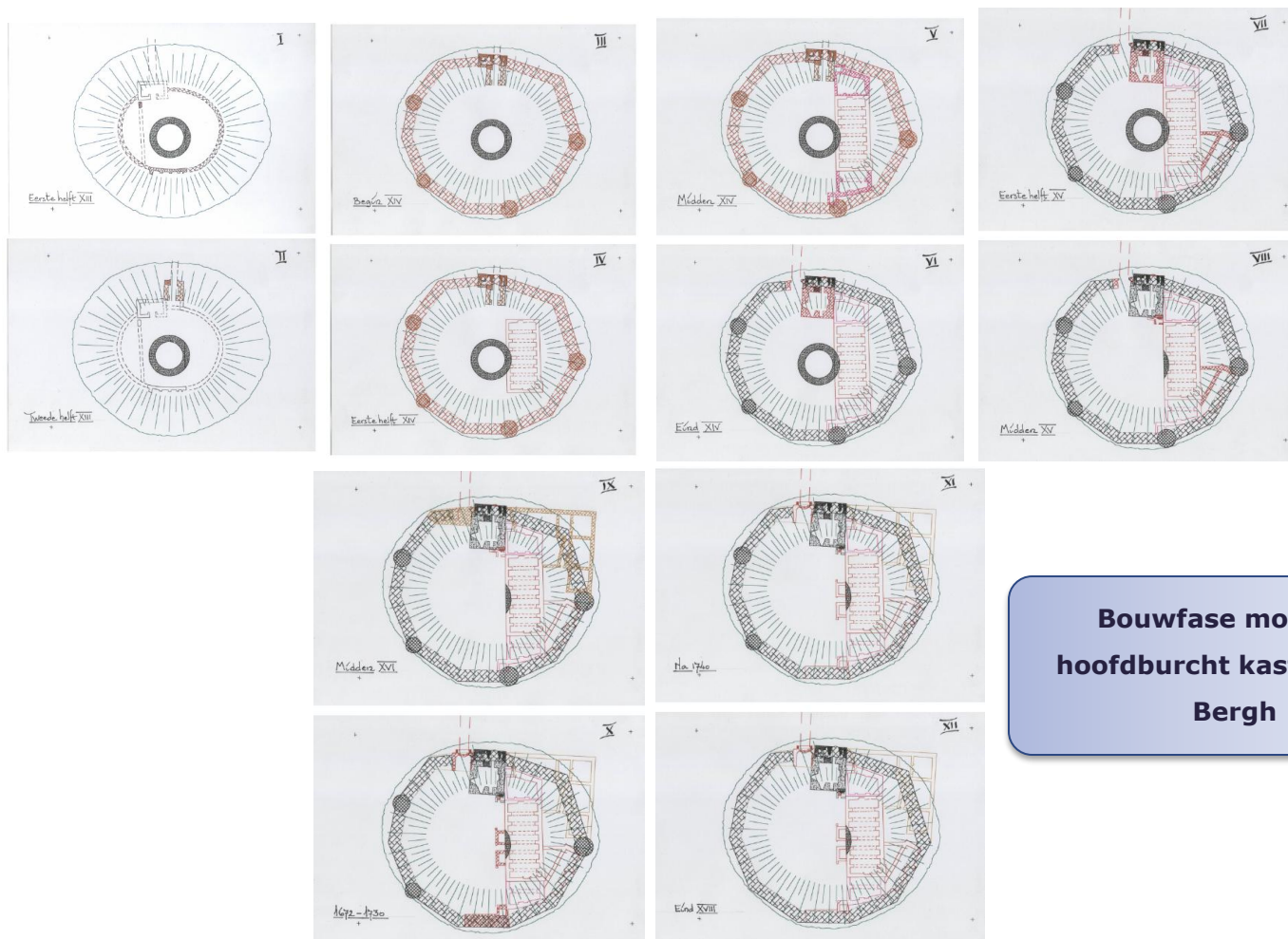
- Gelderland kent een rijke geschiedenis en toonaangevend (wereld)erfgoed. Dat koesteren we en willen we voor ons nageslacht bewaren.
- Het erfgoed is zichtbaar in hoe de Gelderse streken en landschappen zich hebben ontwikkeld en ontwikkelen. Denk bijvoorbeeld aan het coulisselandschap.
- Wij stellen bij restauraties duurzaamheid en beleefbaarheid centraal.
- Wij willen perspectief bieden om historisch en religieus erfgoed waar mogelijk te behouden en een plaats te geven in de lokale gemeenschap.

Gelderse identiteit

- We willen de Gelderse waarden behouden en versterken, ook het immaterieel erfgoed.
- Gelderse streken, steden en gemeenschappen kennen ieder hun eigen geschiedenis, taal of dialect en gebruiken. Tegelijkertijd zijn we samen één Gelderland en bindt een gezamenlijke geschiedenis ons.
- We willen dat iedere inwoner en bezoeker de Gelderse geschiedenis kan beleven.

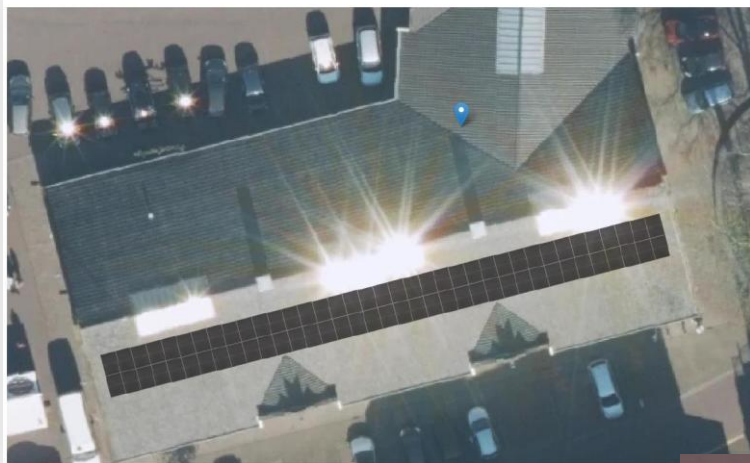
Cultuur

- Cultuur is van en voor iedere Geldenlander.
- Gelderland kent een rijk aanbod van culturele voorzieningen en producties. Wij willen dat Gelderlanders overal in Gelderland kunnen deelnemen aan culturele activiteiten. Dat start al bij cultuur- en erfgoedonderwijs voor alle Gelderse kinderen.
- Wij koesteren de culturele instellingen met een bovenregionale en nationale uitstraling. Voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat zijn dergelijke topvoorzieningen van groot belang. Deze cultuurinstellingen bevinden zich vaak in de steden en we willen dat deze instellingen overal in de provincie cultuur verzorgen.
- Je hebt de breedte nodig om de top aan te kunnen bieden en andersom. Daarom ondersteunen we de topinstellingen én willen we samen met de gemeenten de basis verder versterken.
- Maar we kunnen niet alles financieren. Dat betekent dat we keuzes gaan maken. Daarbij kijken we vooral naar de meerwaarde voor alle inwoners in Gelderland en naar spreiding en toegankelijkheid.
- Bibliotheken spelen een belangrijke rol voor de leefbaarheid. Ze zijn vaak een centrale plaats waar mensen kennis opdoen, lezen, vaardigheden vergroten en elkaar ontmoeten.

**Bouwfase motte en
hoofdburcht kasteel Huis
Bergh**

Indeling zonnepanelen

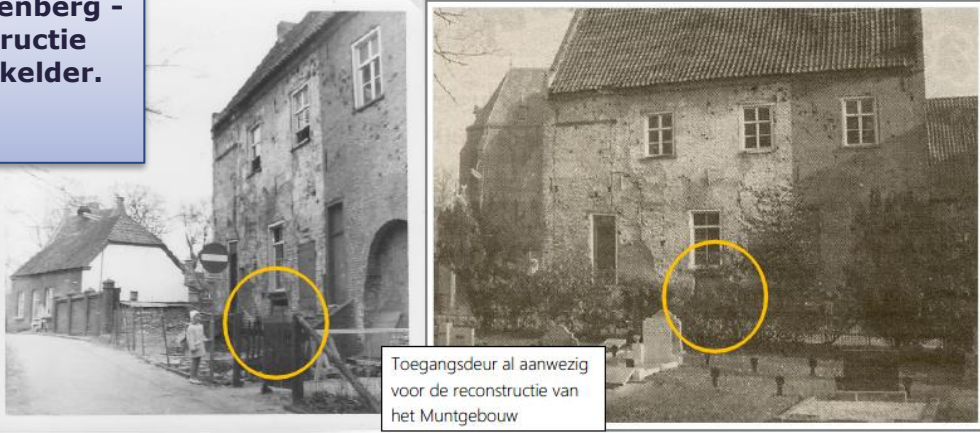

Markthal Didam – plaatsen zonnepanelen.

Gerealiseerde zonnepanelen

Muntgebouw 's-Heerenberg - reconstructie ingang kelder.

Toegangsdeur al aanwezig voor de reconstructie van het Muntgebouw

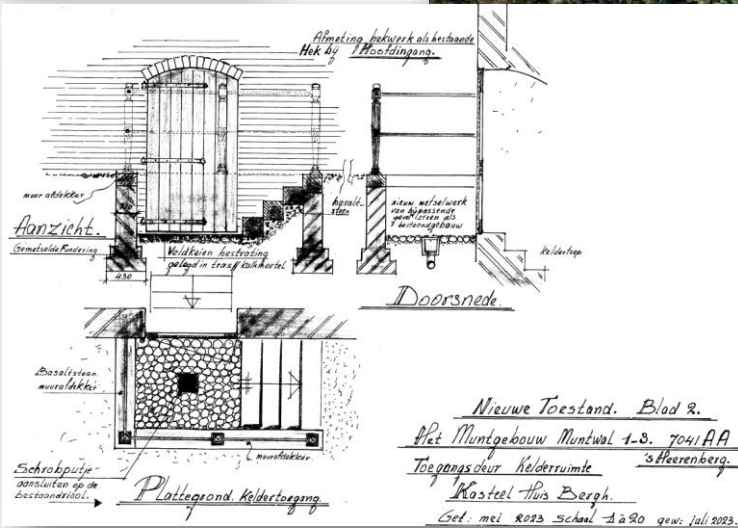

De Muntmeesters van nu

Reconstructie ingang kelder Muntgebouw

ADRES: Muntwal 1-3 te 'S-HEERENBERG

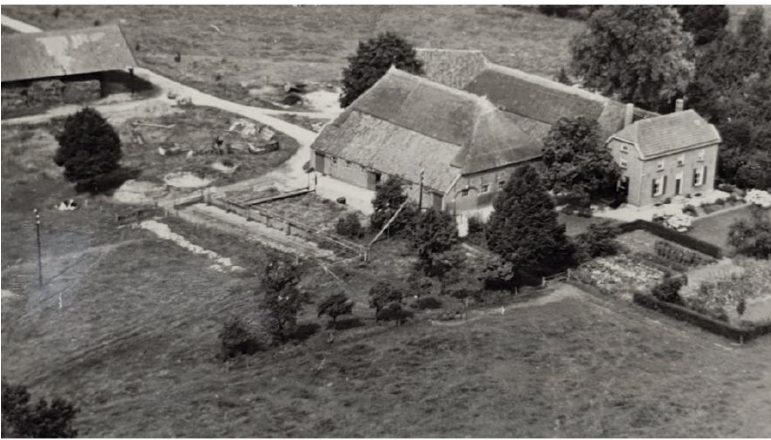
OPDRACHTGEVER: STICHTING HUIS BERGH

Düffels Møl Stokkum – maalvaardig maken molen.

(Het koppel 16er kunststenen, zoals het al sinds 1987 opgesteld staat in de molen. Links is de zogenaamde steenkraan te zien, waarmee de bovenste molensteen gelicht kan worden.)

Hertenbroeksgoed Braamt – bespreking stand van zaken herbestemmingsplan.

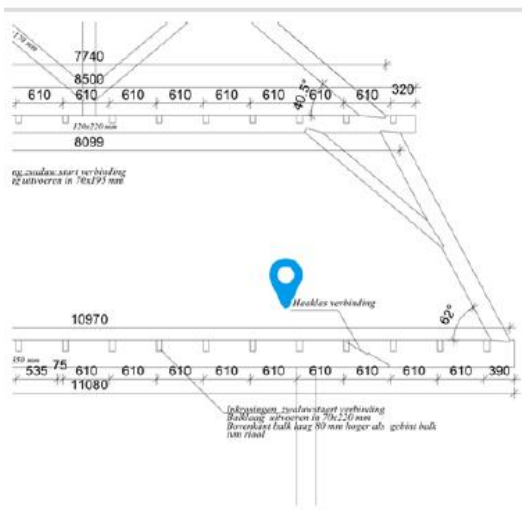
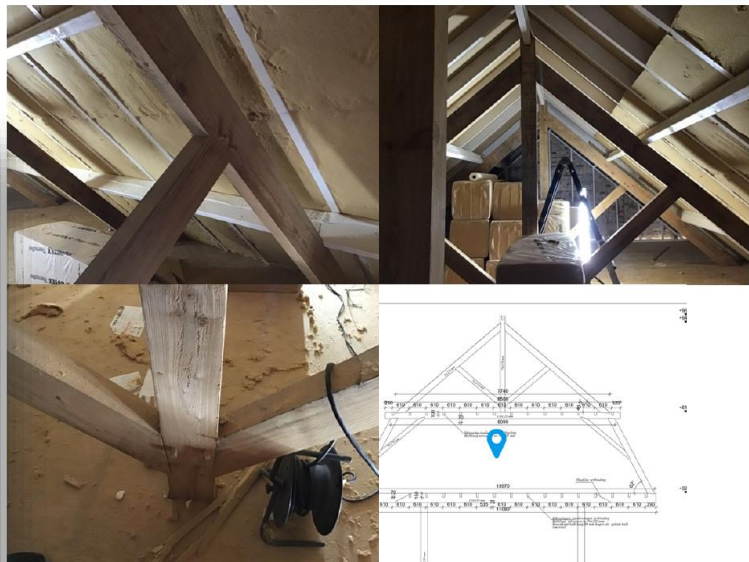
Doude van Troostwijk
architectuur & landschap
oudeboerderijen.nl

I. Huidige situatie.

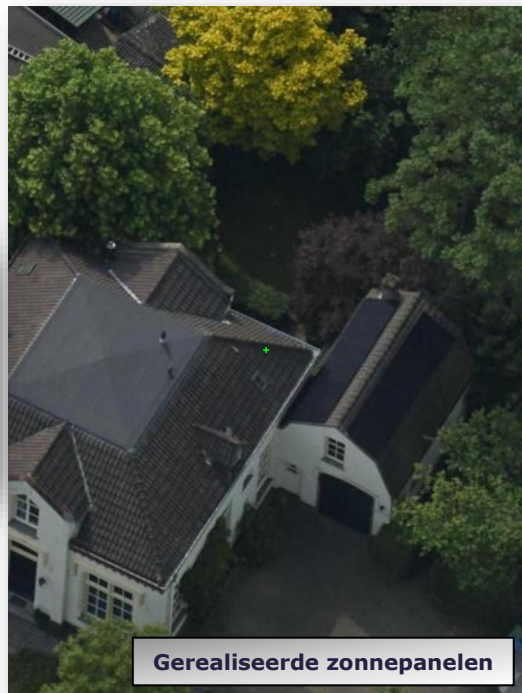
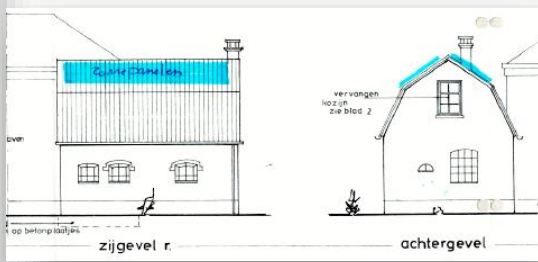
- 1. boerderij woonhuis
- 1. boerderij de deel
- vaaltstal
- 2. stal
- varkensstal
- 1. kapschuur
- 1. wagenloods
- 1. burgerwoning Koppelstraat 1

Langeboomsestraat 1 Vethuizen – herstel dakconstructie en balklaag.

Aanbrengen zonnepanelen op 'koetshuis' Sint Martinusstraat 22 Beek.

Gerealiseerde zonnepanelen

Realiseren voetgangersdoorgang en 1^e denkrichting invulling kapel Gouden Handen 's-Heerenberg.

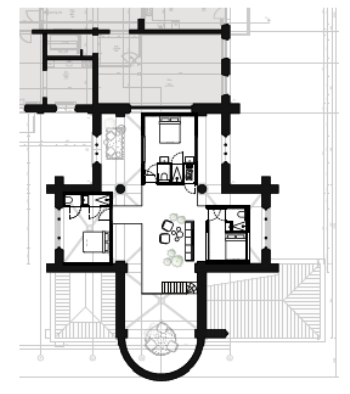
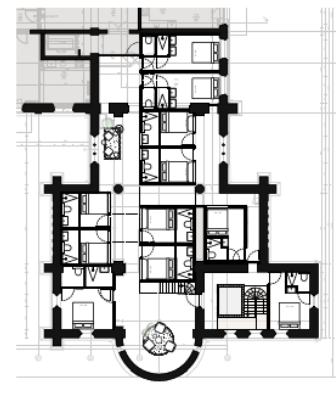
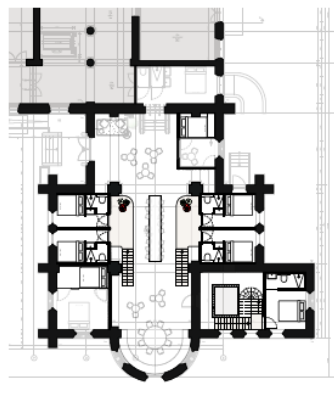
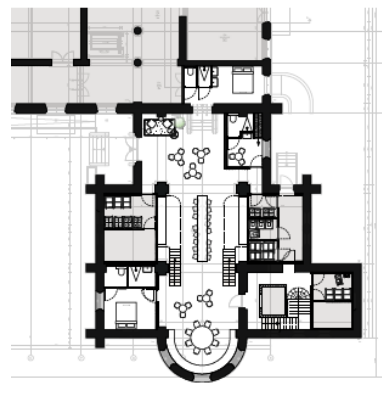

BEGANE GROND (LOBBY & FACILITAIR)
Hoogte ca. 0,000 - 0,500 mm
Mogelijkheidsstudie facilitaire ruimten ca. 2.100 mm hoog

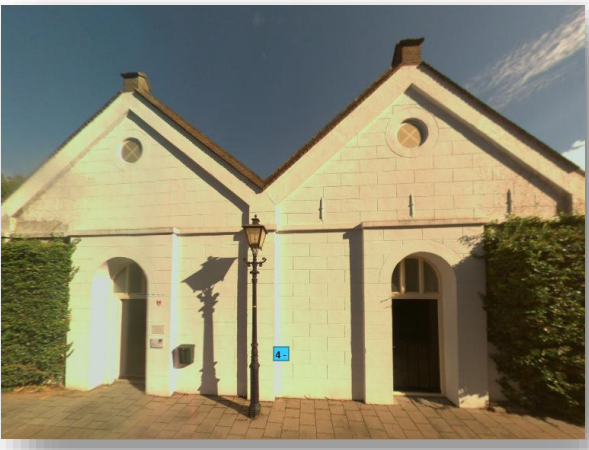
BEL ETAGE (KAMERS)
Hoogte ca. 0,000 - 0,500 mm
Mogelijkheidsstudie op werkdagen kamers ca. 3.000 mm hoog

EERSTE VERDIEPING
Hoogte ca. 0,000 - 0,500 mm
Mogelijkheidsstudie voor 2 kleine verduipingen

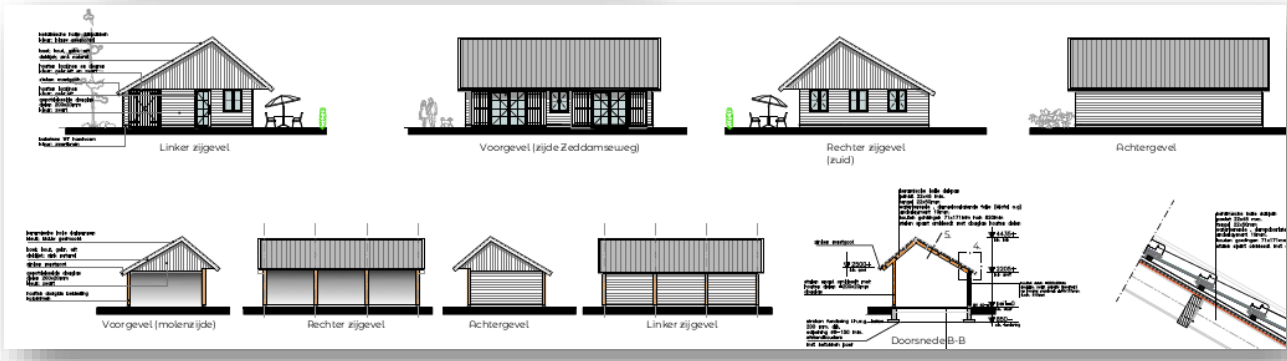
TWEEDE VERDIEPING
Een verdieping met in-ligend op te verduipen

Herstelwerkzaamheden deuren voormalige mortuarium Deken Reuvekamplaan Didam.

Realisatie bijgebouw Molen Braamt.

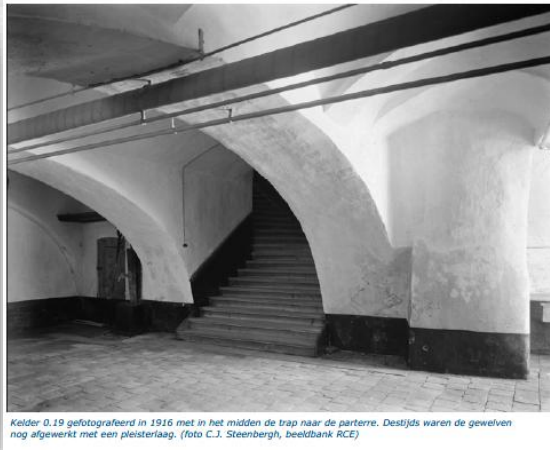
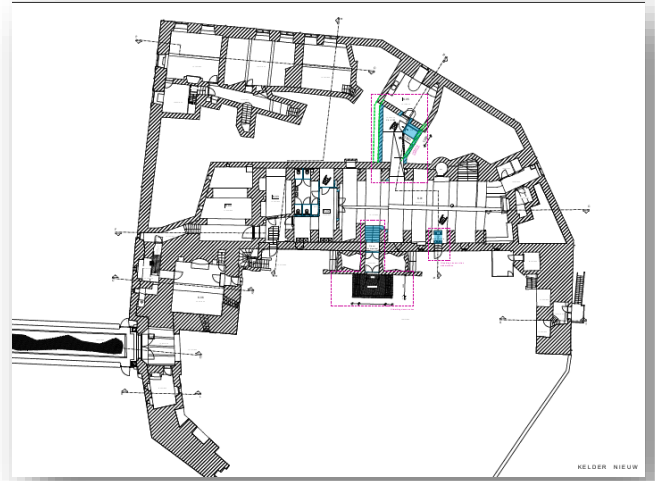
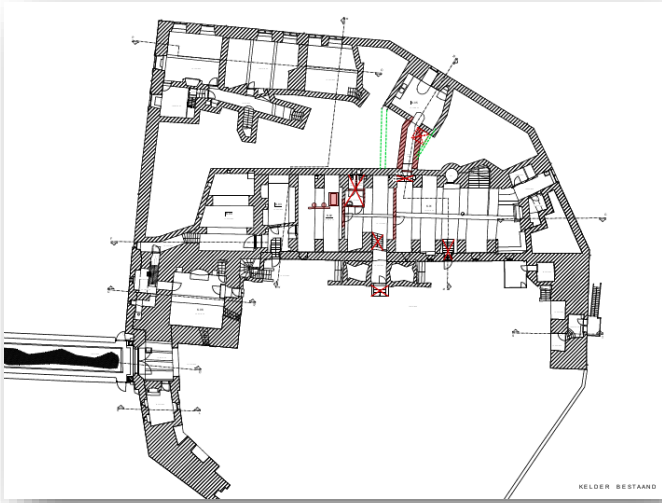
Restauratieplan kasteel Huis Bergh

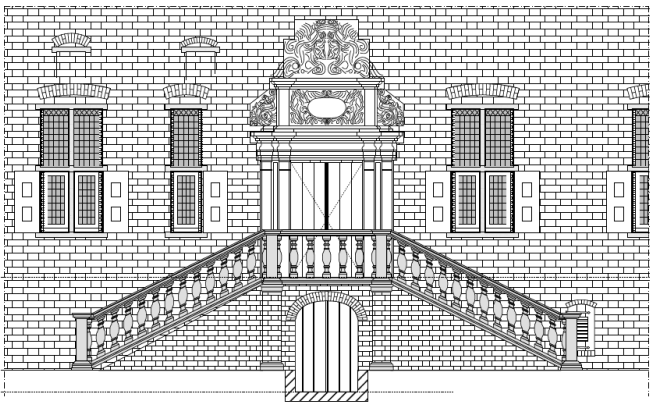
Kasteel Huis Bergh
Programma van Eisen

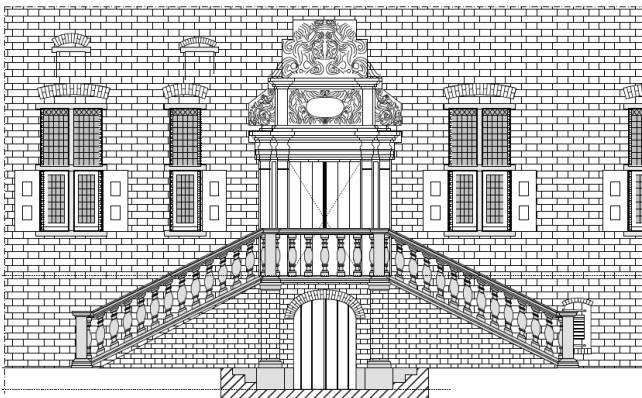
Metselwerk in uitvoering op de verdieping van het kasteel in 1939. (Kasteel Huis Bergh)

Kelder 0.19 gefotografeerd in 1916 met in het midden de trap naar de parterre. Destijds waren de gewelven nog afgewerkt met een pleisterlaag. (foto C.J. Steenbergh, beeldbank RCE)

UITWERKING BESTAAND HOOFD ENTREE

UITWERKING NIEUW HOOFD ENTREE

Tijdelijke verplaatsing trafohuisje Lengel naar de gemeentewerf.

15-1-2024: Gemeentelijk monument stijgt naar grote hoogte!

Ter hoogte van de nieuw aan te leggen Ronde Antoniusstraat, 's Heerenbergseweg en Meilandsedijk in Lengel staat/ stond een gemeentelijk monument. Het trafohuis is omstreeks 1930 gebouwd in de Nieuwe Haagse School stijl en heeft een hele Montferlandse geschiedenis. Van het verelektriseren van de Achterhoek tot een geheime communicatie locatie van het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vandaag is het gemeentelijk monument opgetild en wordt het tijdelijk opgeslagen op onze gemeentewerf.

Goed begin van het jaar en top samenwerking tussen onze afdelingen! Het monument en het verhaal achter het gemeentelijk monument krijgt een vervolg binnen het project Lakermaat, want wie de geschiedenis niet kent, kent nog heden nog toekomst

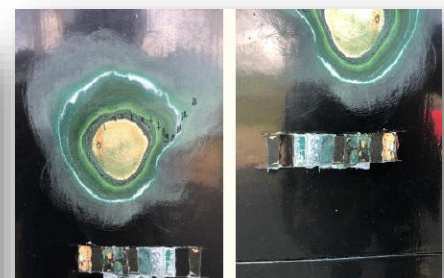

Verfadvies kleur inventarisatie Muntwalwoningen 's-Heerenberg.

Opdrachtgever:
Stichting Huis Bergh
Hof Van Bergh 1
7041 AA, 's Heerenberg (Gemeente Montferland)
Gelderland

Objectgegevens:
Noordwalwoningen
Muntwal 11 t/m 23 (oneven)
7041 AA, 's Heerenberg (Gemeente Montferland)
Gelderland
Bouwjaar: omstreeks 1939
Rijksmonument ID: 51884

locatie 1: Voordeskoxijn met raam
Vog oude lijnolie verflagen aanwezig, 7 verflagen visueel duidelijk zichtbaar. 1^e lagen duidelijk oker kleurstelling aanwezig.

**Inspectierapport Monumentenwacht –
instandhoudingsadvies Dijksestraat 39
Didam.**

**Haalbaarheidsstudie Oudste Poortstraat 24
's-Heerenberg**

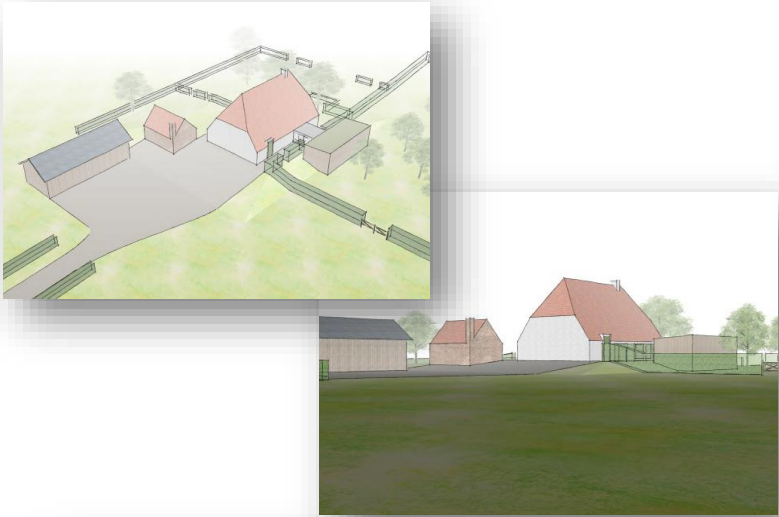
2. Oudste Poortstraat 24: eerste gemeentelijke monument in 's-Heerenberg

In 1893 werd aan de Oudste Poortstraat 24 in 's-Heerenberg een openbare school gebouwd in opdracht van de gemeente Bergh. Architect was Hendrik Ovink (1836-1924), die werkzaam was als stadsarchitect van Doetinchem en meer scholen in Bergh ontwierp, waarvan er niet veel meer resteren. Het openbaar onderwijs in 's-Heerenberg is vanaf 1976 verder gegaan als Openbare Basisschool 't Montferland. In het pand waren nadien o.a. het Jeugdcentrum Bergh (het latere Kolping) en de Berghse Modelbouw Club gehuisvest en als laatste de openbare bibliotheek en Speeltheek 't Spólhuuske.

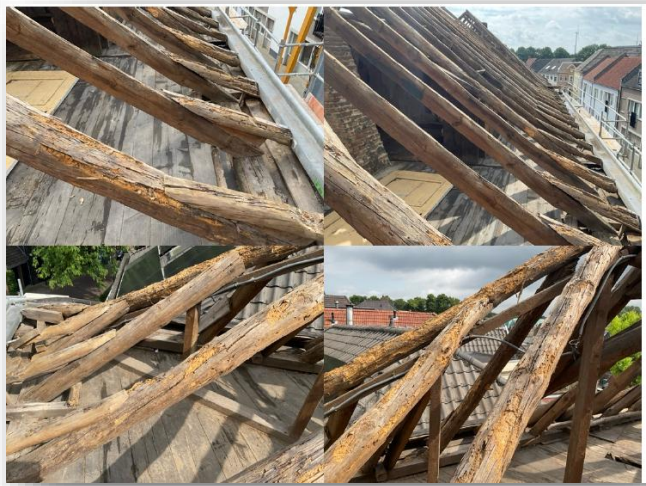
De betekenis van het gebouw voor 's-Heerenberg blijkt wel uit het feit dat het schoolgebouw op 30 januari 1996 het eerste gemeentelijke monument werd in de toenmalige gemeente Bergh. Het monumentnummer is dan ook 1.

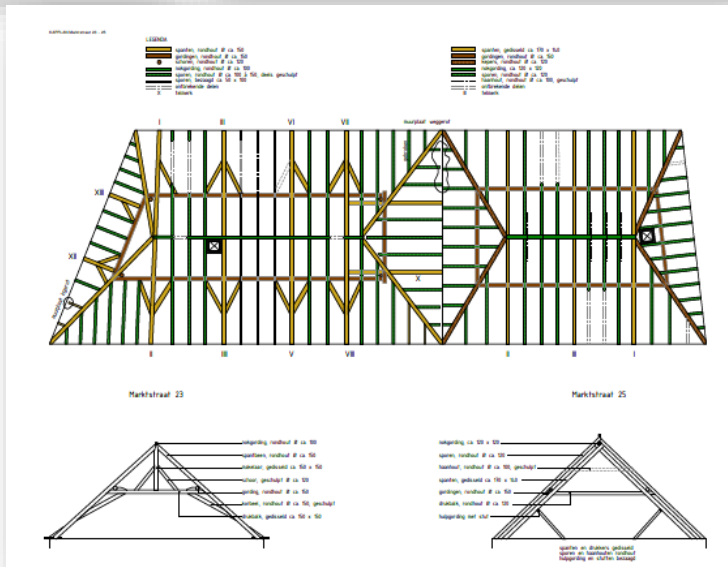
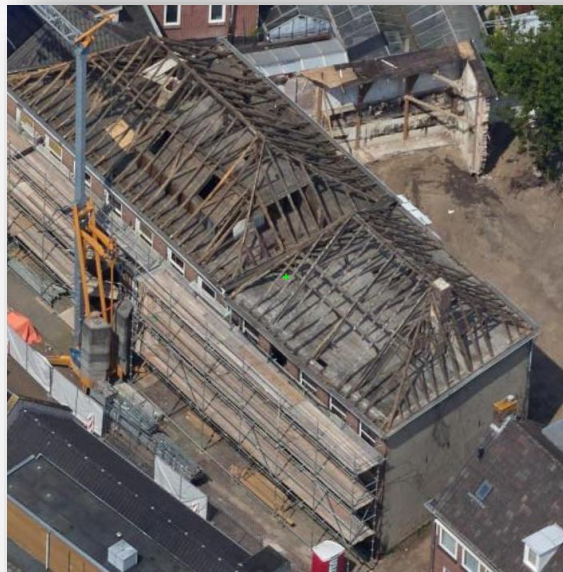
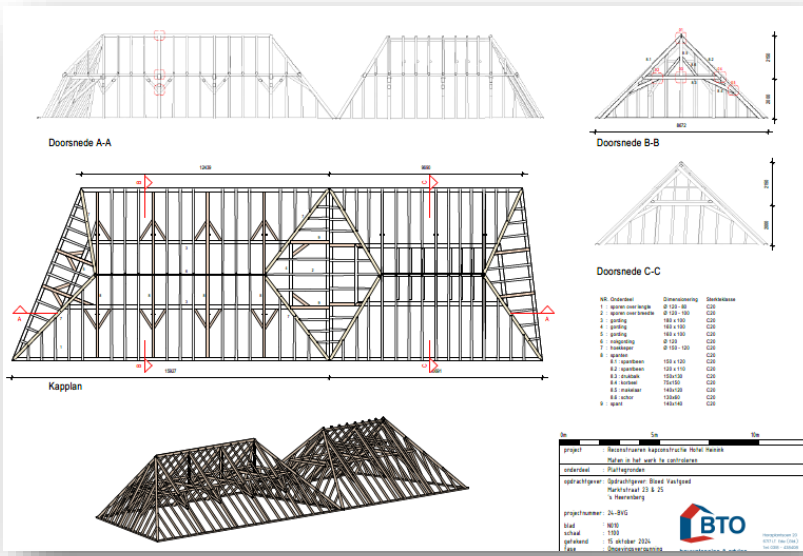

**Doesburgseweg 19 Loil – vooroverleg
aanbouw aan voormalige boerderij.**

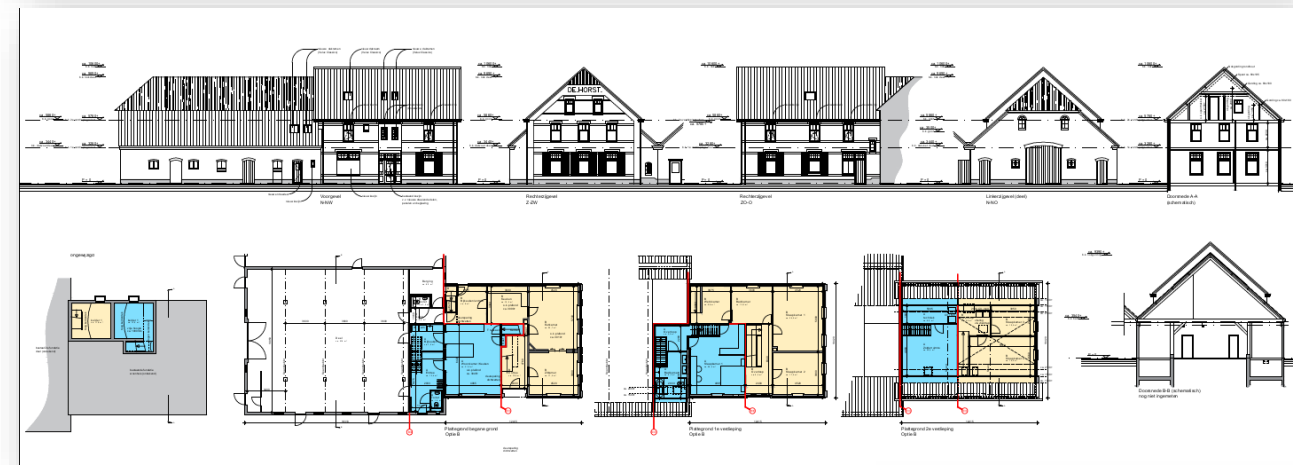

**Marktstraat 23-25 's-Heerenberg
– Reconstructie kapconstructie**

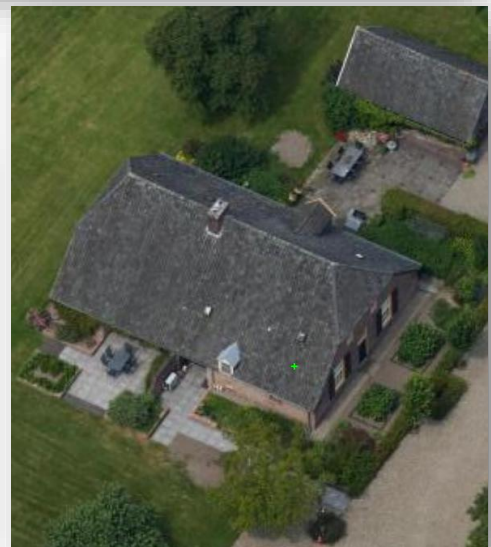
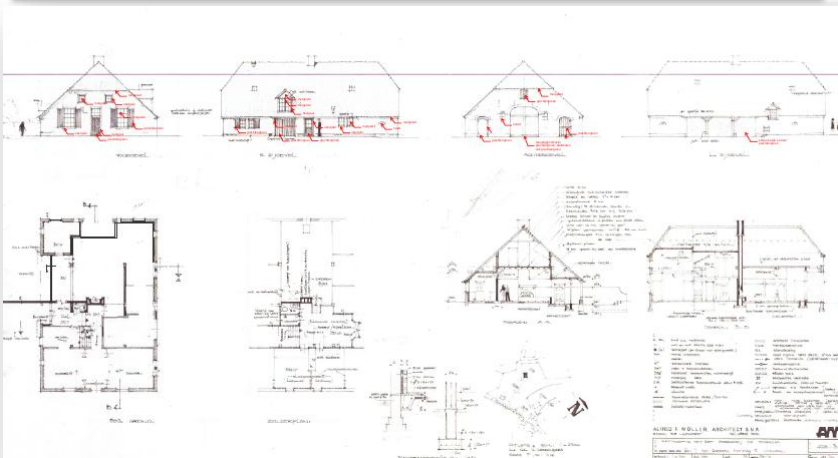

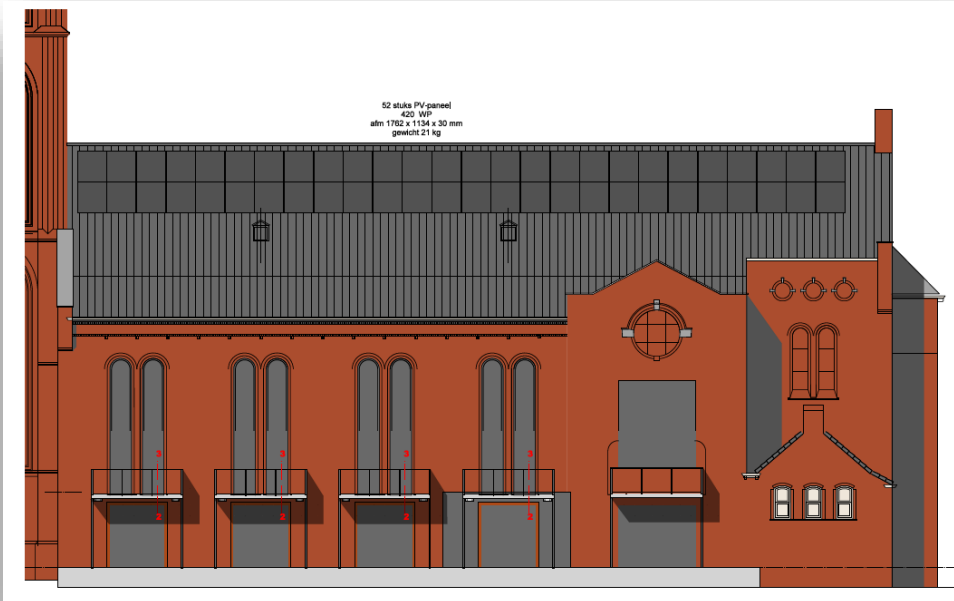
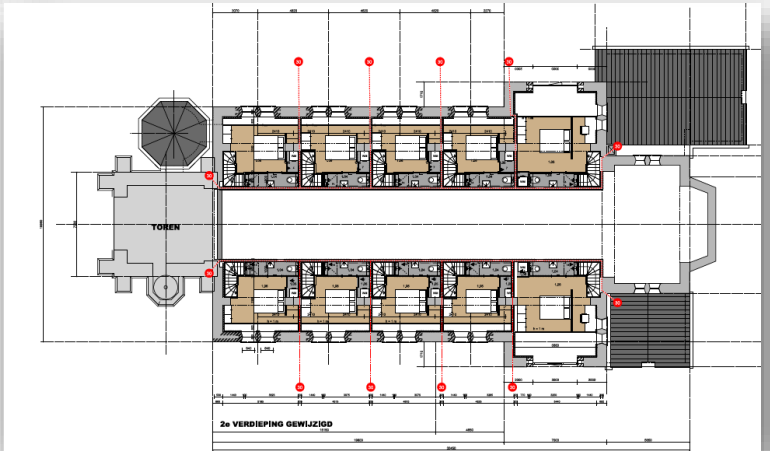
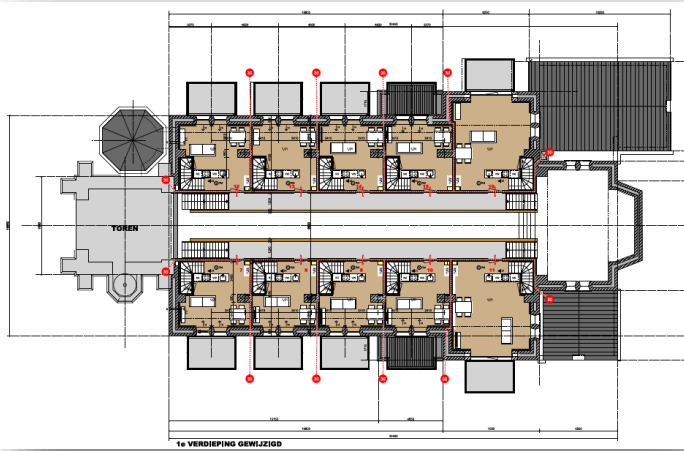
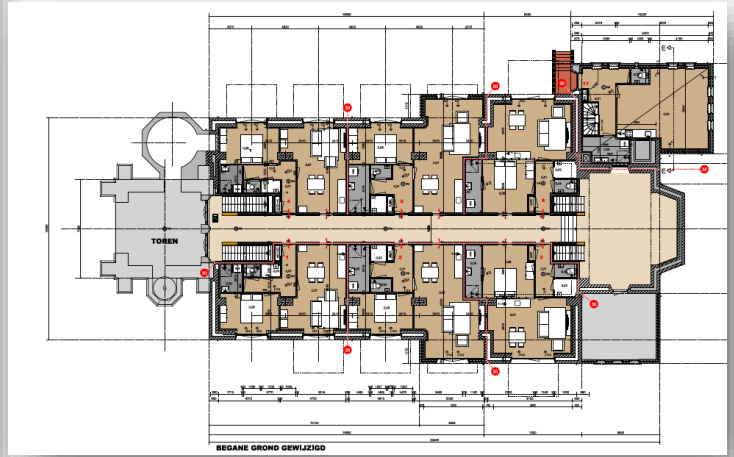
**Wijzigingsplan boerderij –
Langeboomsestraat 8 Vethuizen**

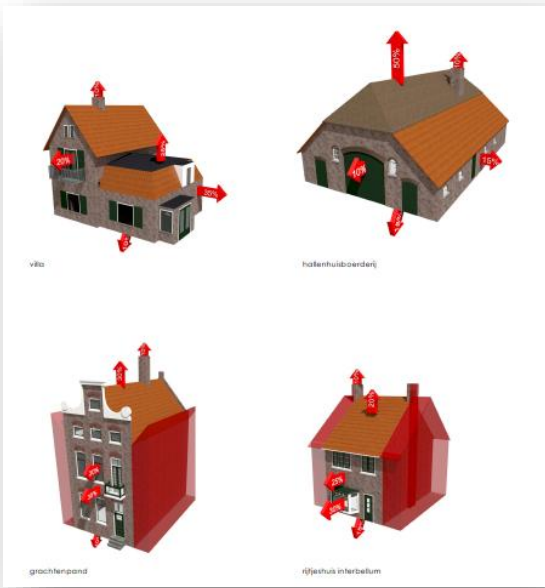
**Pastoor van Sonsbeekstraat 48a. Kleuraanduiding
i.k.v. instandhoudingswerkzaamheden**

Herbestemming Kerk Azewijn

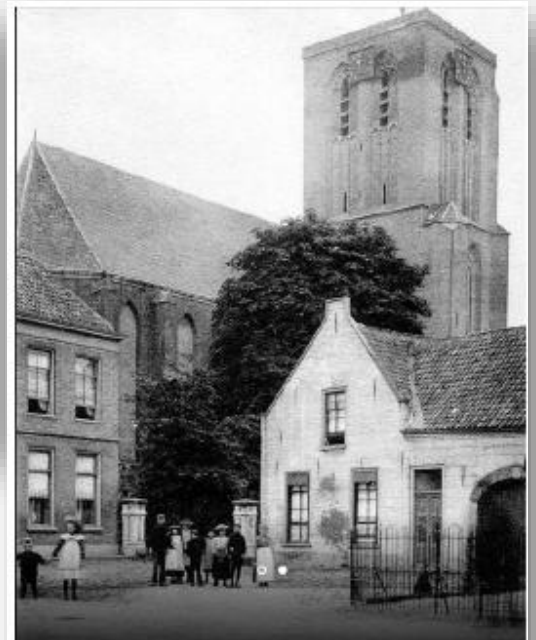
Lancering detailboek 'Een warme jas' over verduurzamingsmogelijkheden bij monumenten

Onderzoeksvoorstel haalbaarheidsonderzoek herbestemming toren kerk Didam

De kerk op een schets van Jan de Beijer in 1742

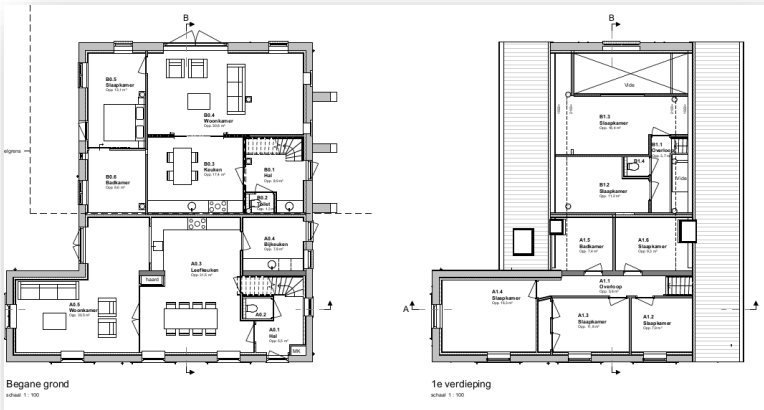

De Mariakerk rond 1900

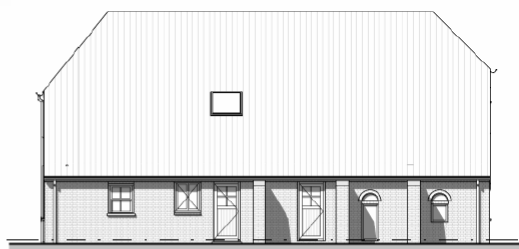
Langeboomsestraat 5 Vethuizen – adviesvraag voorgenomen ontwikkeling buitenterrein

Wijzigingsplan De Zonnekroek 2 Lengel

Voorgevel
schaal 1:100

Rechter zijgevel
1 p.v. bestaand raam
schaal 1:100

Achtergevel
schaal 1:100

Linker zijgevel
schaal 1:100

Voorgenomen dakherstel Rosmolen Zeddam

Vervangen rieten dak Bluemer Hoeve – Kruisallee 14 Wijnbergen

Overzicht mogelijkheden zonnepanelen op monumentale gebouwen

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Meer mogelijkheden voor zonnepanelen op erfgoed

Gemeenten hebben de mogelijkheid een vergunning te verlenen voor het plaatsen van zonnepanelen op erfgoed **in het zicht**, als plaatsing uit het zicht niet mogelijk is. De criteria voor het verlenen van een vergunning zijn voortaan de mate van visuele verstoring van het erfgoed en of er sprake is van een zorgvuldig afgewogen ontwerp. Dat staat in het nieuwe adviesbeleid van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Zo kunnen gemeenten bijdragen aan het landelijke beleid dat past binnen het Klimaattoekomst.

Dit blijft hetzelfde: uit het zicht

Voor een vergunning:

- De panelen zonder spiegeland zijn zorgvuldig geplaatst
- Ergaan geen cultuurhistorische waarden verloren

Industrieel erfgoed

Het benutte dakvlak in dit voorbeeld is zichtbaar vanuit de openbare ruimte. Alleen mogelijk met een zorgvuldig ontworpen plan.

Dit is nieuw: in het zicht

Voor een vergunning:

- Het is niet mogelijk om zonnepanelen uit het zicht te plaatsen
- Elders opwekken voor eigen gebruik is niet mogelijk of rendabel
- Er wordt er geen cultuurhistorische groenaanleg gekapt
- Er is een zorgvuldig ontworpen plan opgesteld en visuele verstoring wordt voorkomen

Kerk

De bijzondere dakvorm, dakbedekking en cultuurhistorische waarden maken zonnepanelen in het zicht hier niet wenselijk.

Landhuis/buitenplaats

Soms is het mogelijk om de zonnepanelen elders op het perceel te plaatsen zonder waardevolle groenaanleg aan te tasten.

Grachtenpanden

De matzwarte panelen in dit voorbeeld zijn zorgvuldig uit het zicht geplaatst.

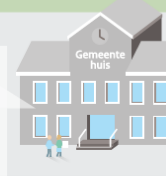
Jaren 30-woningen

In dit voorbeeld zijn rode panelen op de rode daken geplaatst volgens een seriematig ontwerp.

Pandeigenaren: vergunning aanvragen bij gemeente

- Voor het plaatsen van zonnepanelen is altijd een vergunning nodig
- Het beleid van de gemeente is altijd leidend en kan afwijken van het beleid van de RCE
- Bij bijzondere panden kan de RCE gevraagd worden om advies

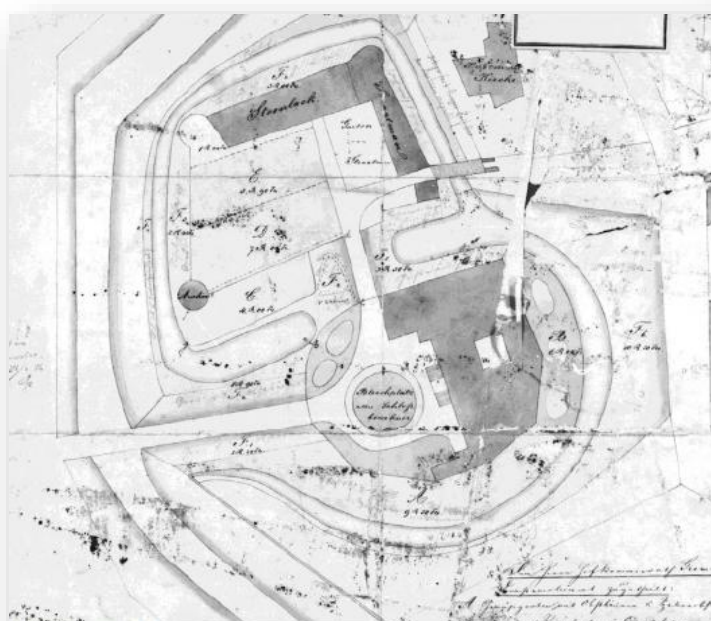
Restauratie gevucht Sint Martinusmolen Didam

Tuinhistorisch onderzoek tuinaanleg hoofdburcht en
kleurhistorisch onderzoek ex- en interieur kasteel Huis
Bergh

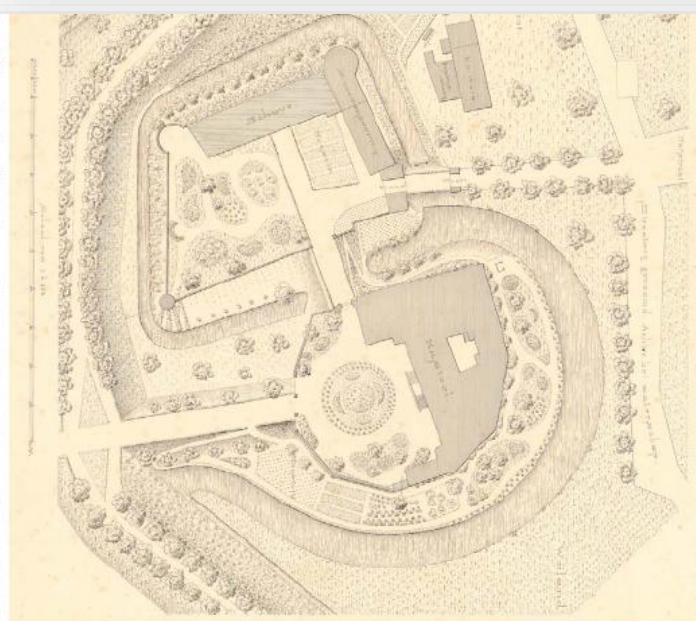

Huis Bergh na den Seminarietijd,
steendruk door P.W.M. Trap, ca.
1845.
Coll. Celderland in Beeld

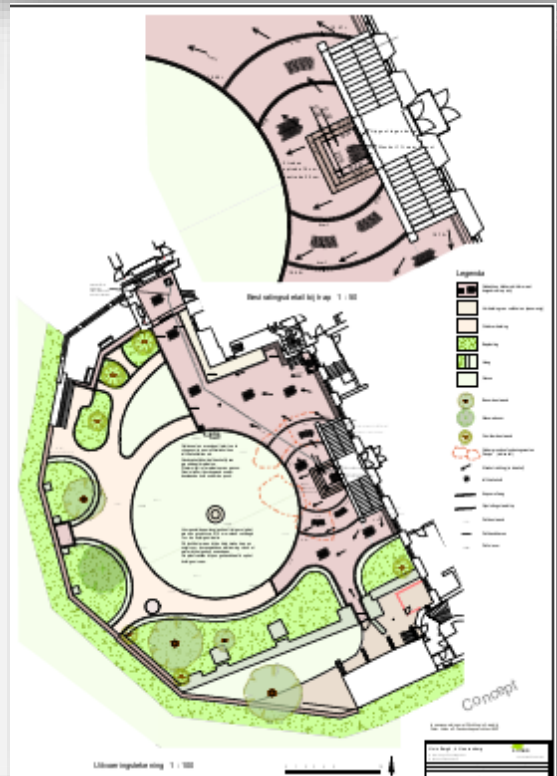
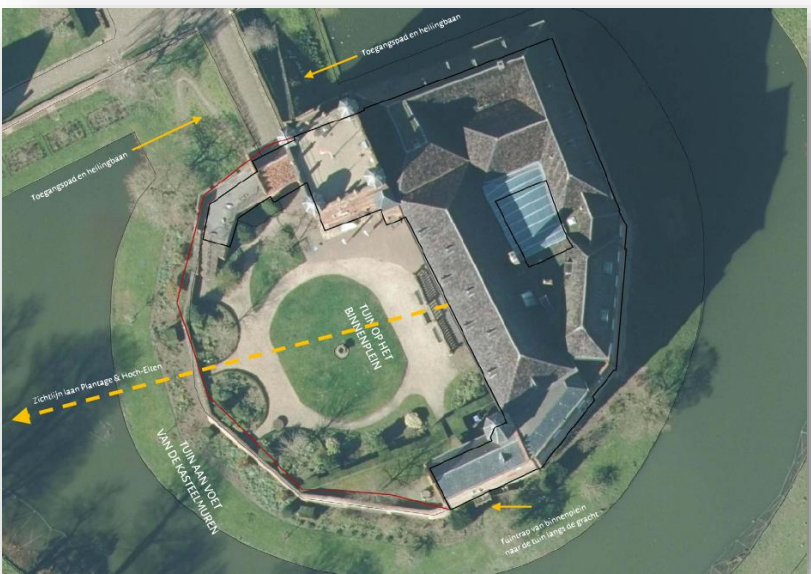
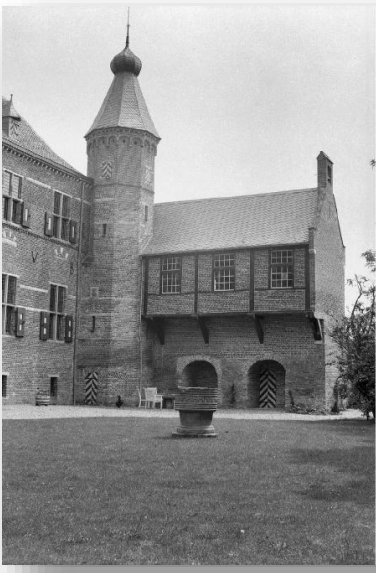

Plattegrond van Kasteel Huis
Bergh met aanduiding van de in-
richting, 1876.

Coll. Archief Huis Bergh

Ongedateerde plattegrond van
Kasteel Huis Bergh met inrichting,
ca. 1890.
Coll. Rijksdienst voor het Cultureel
Erfgoed

Overzicht van het binnenplein vanaf het gereconstrueerde deel van de weergang (fotomontage SIA)

Figuur 16. Kleurtrap op het raamhout in het binnenplaats en locatie van dwarsdoorsnede LH1.

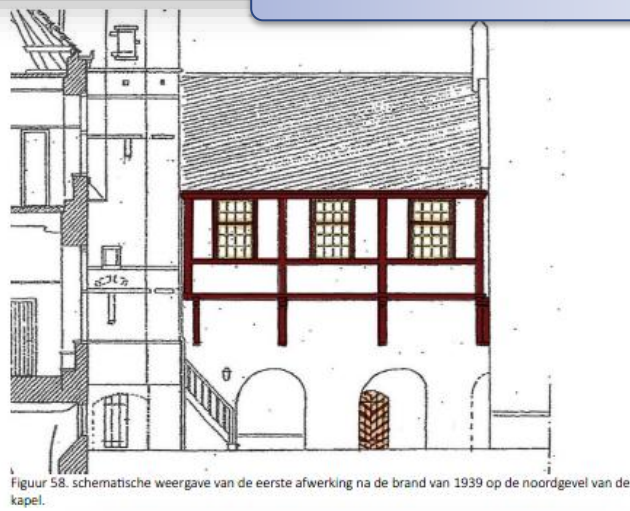
Figuur 19. Kleurtrap op het deurkozijn in het binnenplaats en locatie LH2.

Kleurhistorisch onderzoek exterieur

Figuur 42. Noordgevel van de kapel. Locatie van kleurtrap op een van de houten balken van het vakwerk.

Figuur 58. schematische weergave van de eerste afwerking na de brand van 1939 op de noordgevel van de kapel.

Figuur 56. Detail van figuur 6. Foto uit ca. 1940-1970.

Figuur 59. Kleurtrap op de dagkant van de voordeur van het kasteel en locatie van de doorsnede, HG1. Zie

Kleurhistorisch onderzoek interieur

Figuur 3. Foto van het interieur van de hal in het kasteel, met zicht op de oude doorgang naar het trappenhuis. Heek-van Wulfften Palthe, A. van – Fotograaf. Datering: 1915. Bron: Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, documentnummer OF-09150.

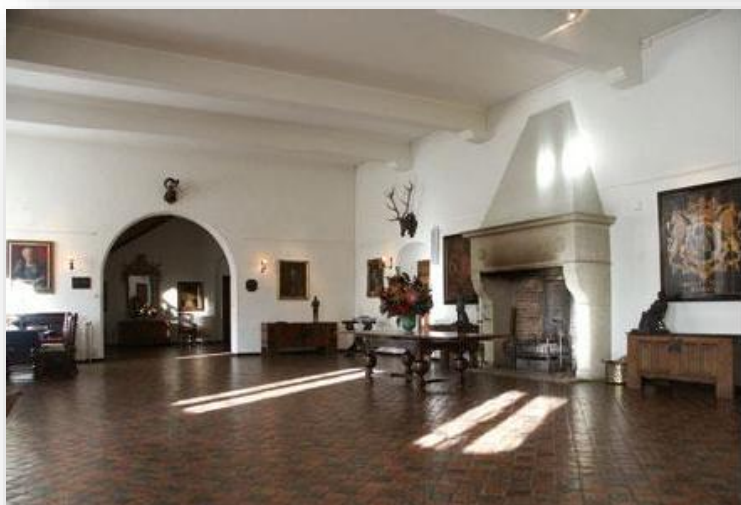
Figuur 9. Foto van de overloop van het trappenhuis voor de brand. Bron: boek

Figuur 4. Foto van een van de zalen in het kasteel voor de brand. Heek-van Wulfften Palthe, A. van – Fotograaf. Datering: 1915. Bron: Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, documentnummer OF-09149.

Figuur 10. Foto van een van de ruimtes in het kasteel voor de brand. Bron: boek

Projectplan herinrichting kasteel

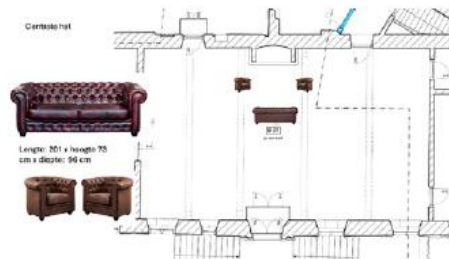
's-Heerenbergs Kroniek, Latijn en Nederrijs, midden 15e-eeuw, inv. 2095

Digitale visualisatie door van nieuwe entree met nieuwe opgang naar het kasteel (2024/2025).

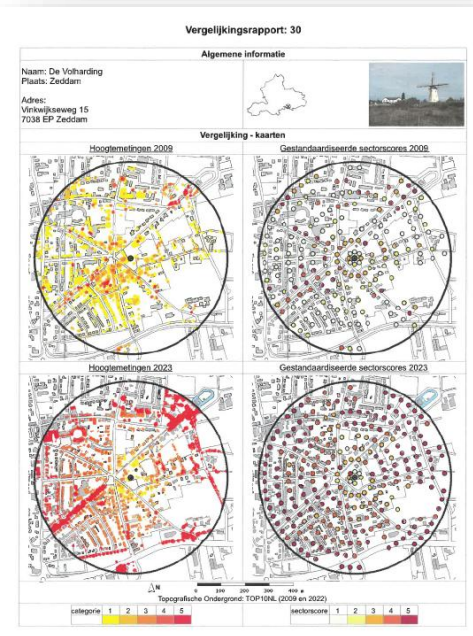
In de Donjon zal de wapenkamer met harnassen terugkeren en de in 2024 ontwikkelde presentatie over de Munt een permanente plek krijgen.

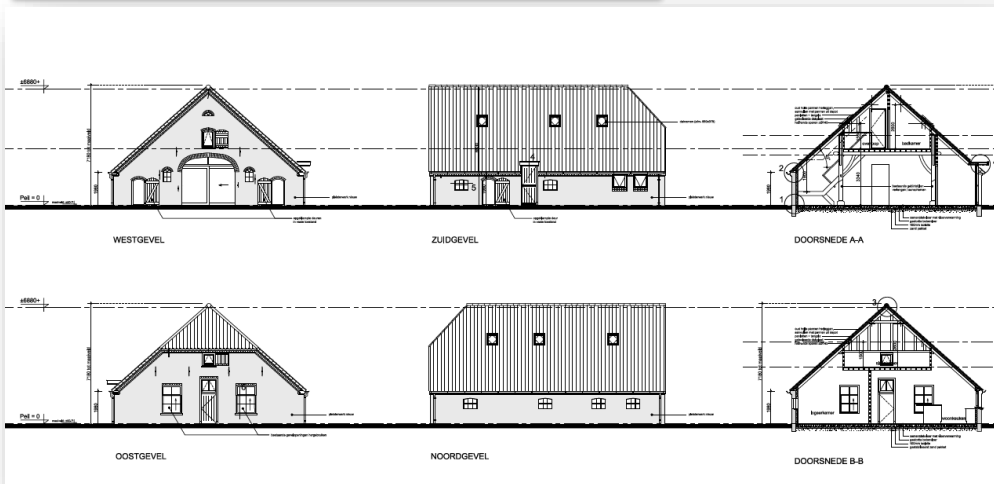
Provincie Gelderland - Molenbiotoopinventarisatie

Omgeving van Gelderse molens opnieuw in beeld gebracht

De omgeving rond de molen bepaalt hoe goed een molen werkt als maalwerk­tuig en als monument. Deze omgeving heet een molenbiotoop. Door windhinder van bomen en bebouwing verslechteren deze biotopen. Daarom hebben we opdracht gegeven voor een nieuw onderzoek naar de Gelderse molenbiotopen in 2024.

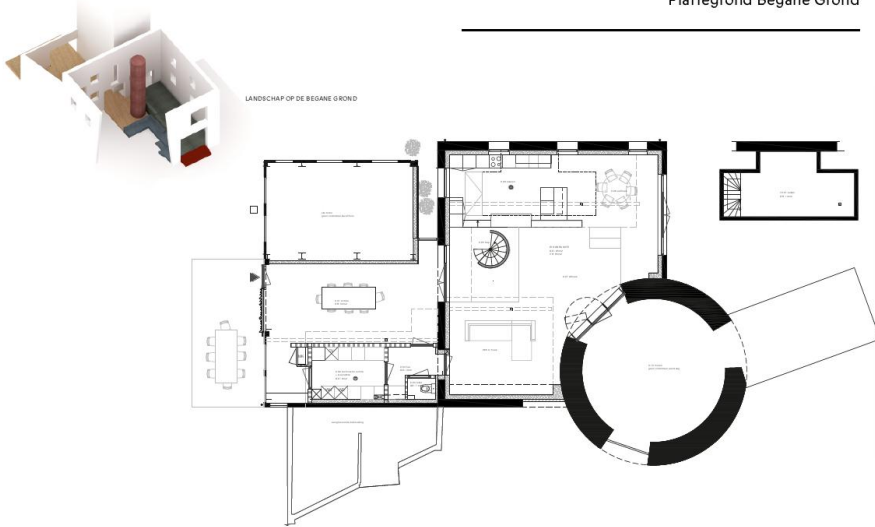
Adviesvraag renovatie stalen stalramen Linthorsterstraat 1a Stokkum

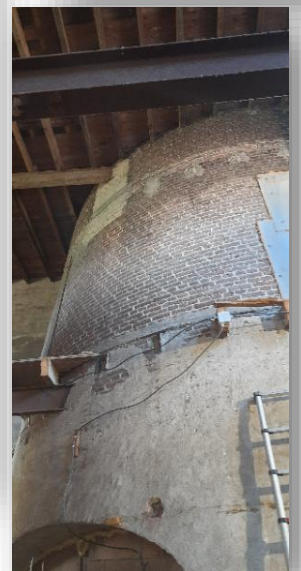
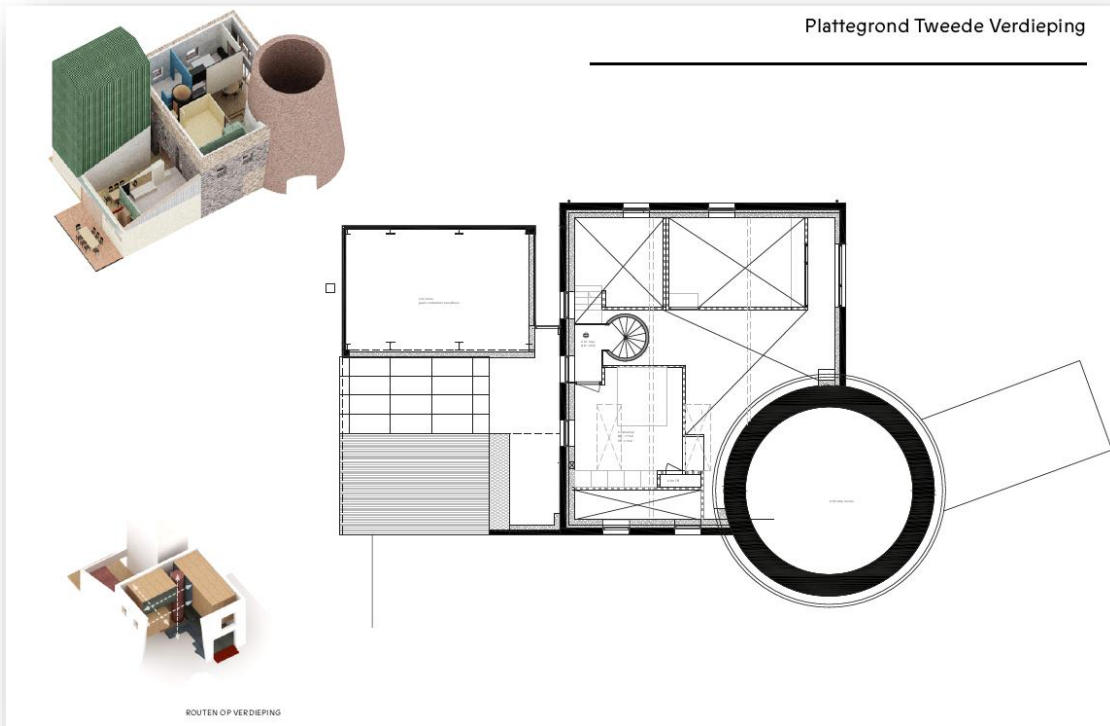
Doetinchemseweg 2-4 Loerbeek – renovatie maalderij naar woonhuis

Plattegrond Begane Grond

Plattegrond Tweede Verdieping

Visie Historisch Centrum 's-Heerenberg

Het historisch centrum van 's-Heerenberg, dat mo-j belève

Cultuurhistorie als kompas

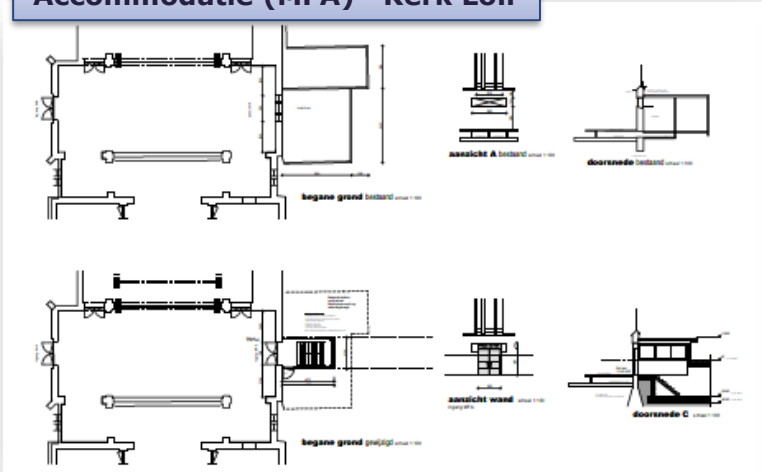

We willen de verhalen van 's-Heerenberg promoten

**Verzoek instandhoudingswerkzaamheden (schilderwerk)
Oude Doetinchemseweg 31 's-Heerenberg**

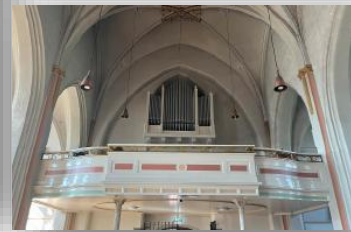
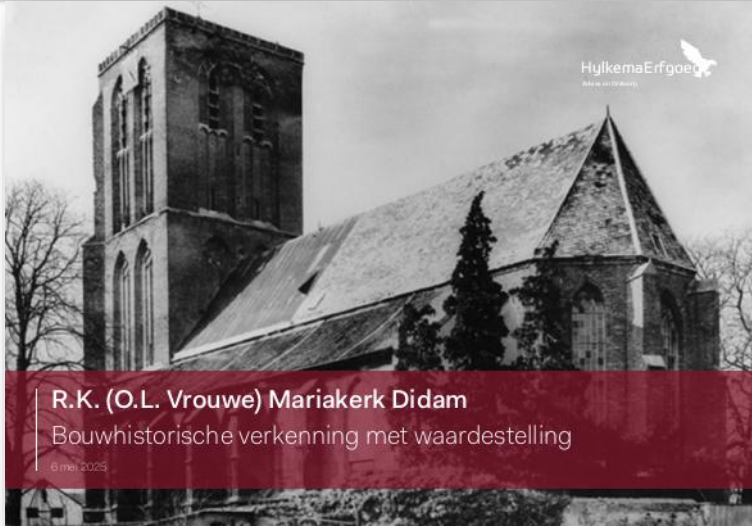
Aansluiting Multifunctionele Accommodatie (MFA)– Kerk Loil

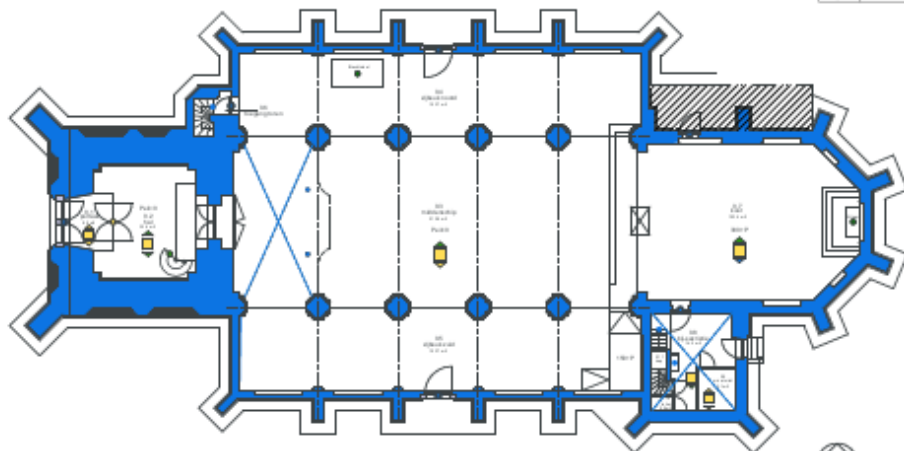
Herstelwerkzaamheden kap
Mariakapel Nieuw-Dijk

Bouwhistorische verkenning en onderzoek evt. herbestemmingsmogelijkheden Kerk Didam

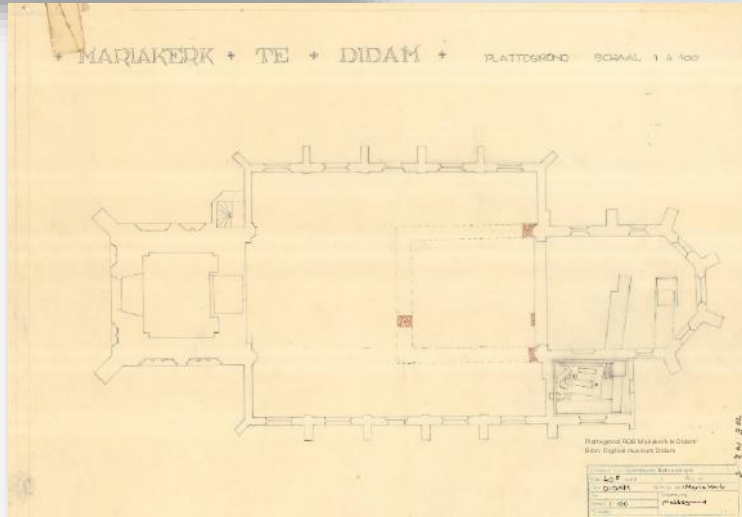
Waarderingsplattegrond

Legende	
	Hoge monumentwaarde
	Redelijke monumentwaarde
	Indifferente monumentwaarde
	Kapconstructie of balklang
	Afwering plafond/massieve vloer
	Interieurelement

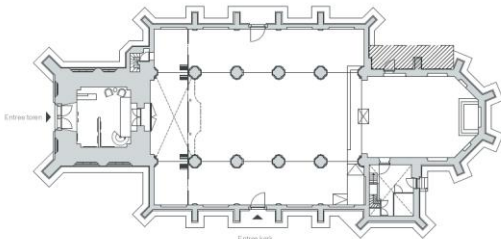
Begane grond

9. Schetsontwerp expositieruimte

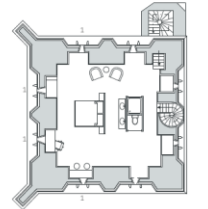
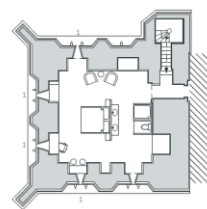
De begane grond van de toren kan als expositielocale te worden ingericht. Dit kan zowel voor tijdelijke als permanente tentoonstellingen zijn. Door aanwezigheid van voldoende wanden (of glaswanden, kan de toegang van de trap worden geschiedt van de rest van de kerk. Voor de restauratie wordt alleen de binnenwand gebruikt en een deel door middel van houten binnenwerk geschiedt. Door het houtwerk hangt te brengen op een flexibele manier kan de kerk ook als galerie gebruikt worden. Aan de toren is gebruik is, dan kan de kerk gebruik maken van de zij ingang aan de zuidzijde.

Schetsontwerp bed & breakfast

Op de eerste en tweede verdieping van de toren kunnen 2 bed & breakfast kamers worden gerealiseerd. De toezeggingen zijn in een openbare blog, zo is de backbar ook als een voorontwerp. Op deze manier wordt de structuur niet aangetast.

Voor het daglicht kunnen een aantal openingen worden verhoogd door een nieuw raam te plaatsen. Door het raam in de kleur van de steen te kiezen valt deze minder op. Door het raam in aluminium of te laten en uit te laten stellen wordt de nieuwe laag herkenbaar. De positie van de kozijnen is bepaald aan de hand van de ligging, juiste lijn voor daglicht en westzijde voor uitzicht.

10. Referentiebeelden toekomstscenario's toren

Referentiebeelden toekomstscenario's kerk

**Adviesvraag herstel kozijnen
Marktstraat 23-25 's-Heerenberg**

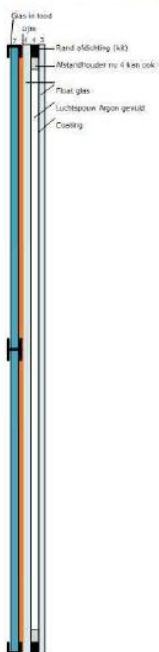
Kozijnmerk A1

Kozijnmerk A5

Doorsnede glas-in-lood op isolatieglas

- 1 - (gebroken) wit
- 2 - grijs; grondlaag
- 3 - ivoorkleurig
- 4 - zandgeel
- 5 - bruinbeige

daaronder kaal hout

Hotel Heinink
herstel kozijnen en draaiende delen
Marktstraat 23 – 25 te 's-Heerenberg

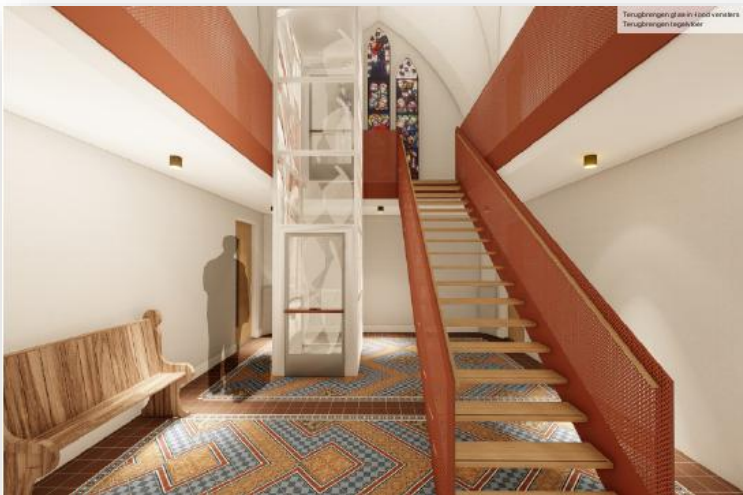
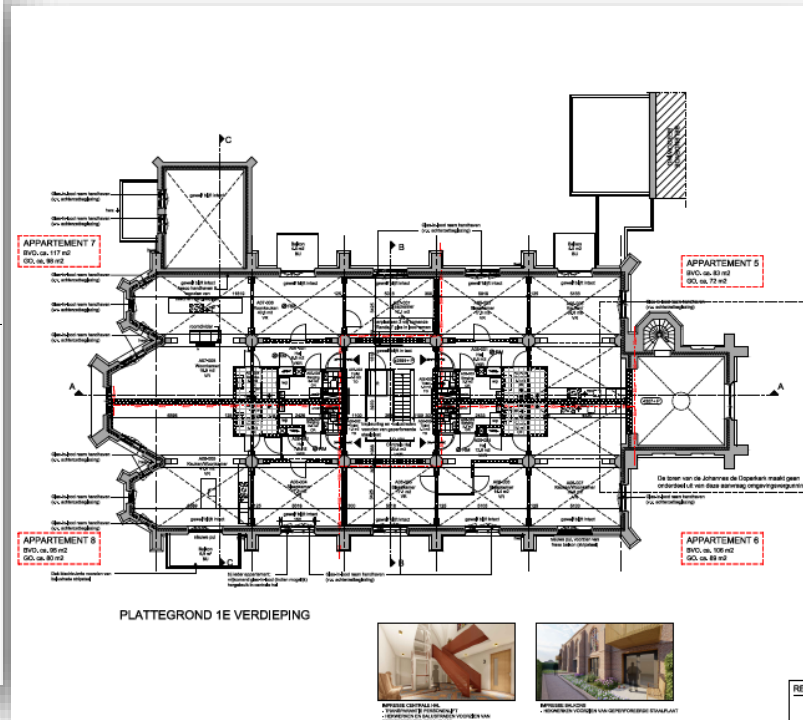
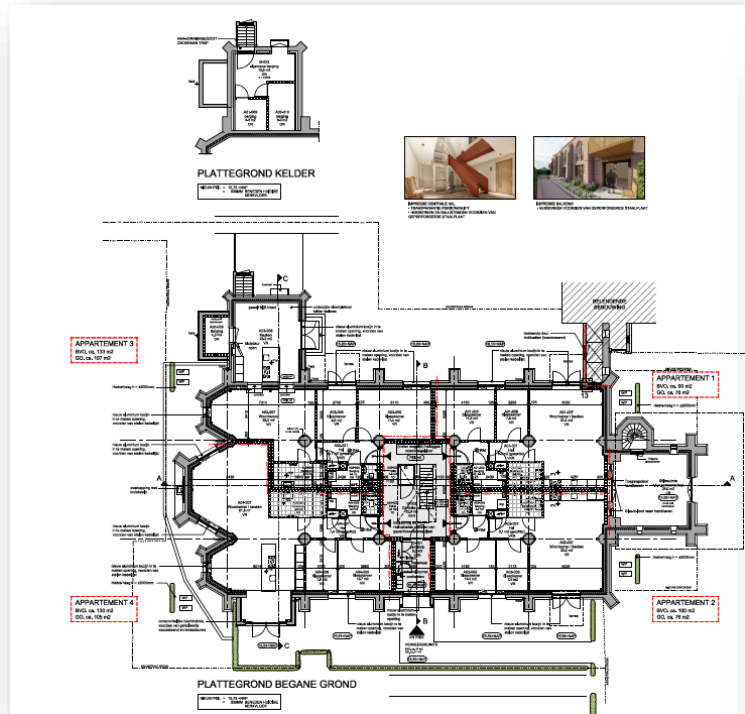
Presentatie herbestemmingsplan kerk Kilder

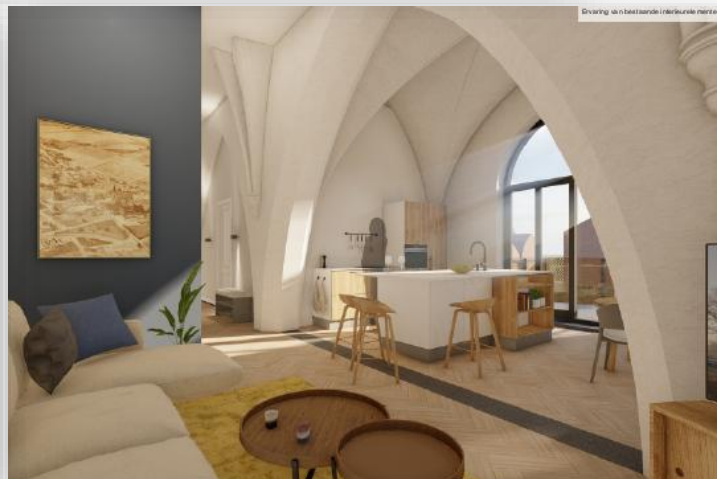
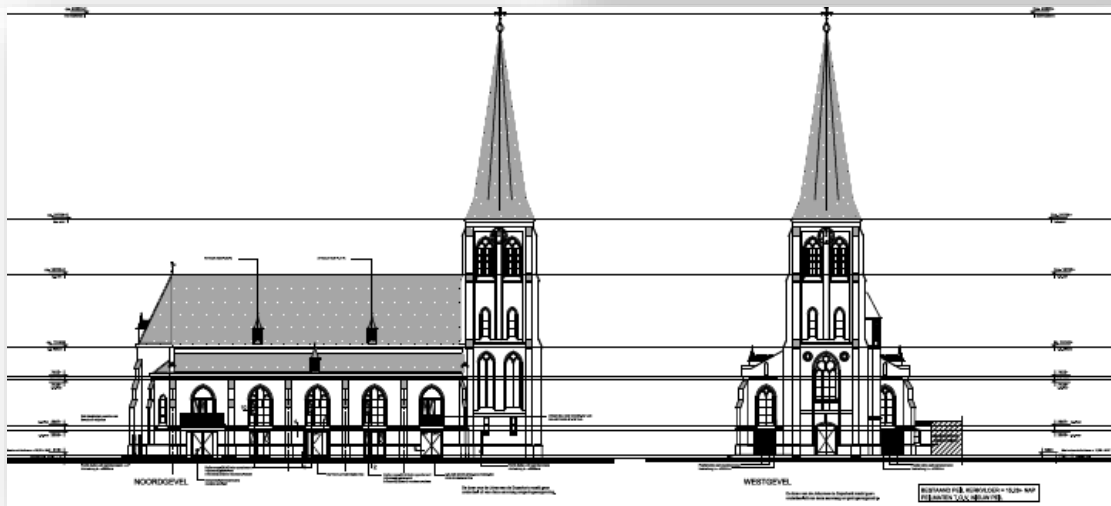
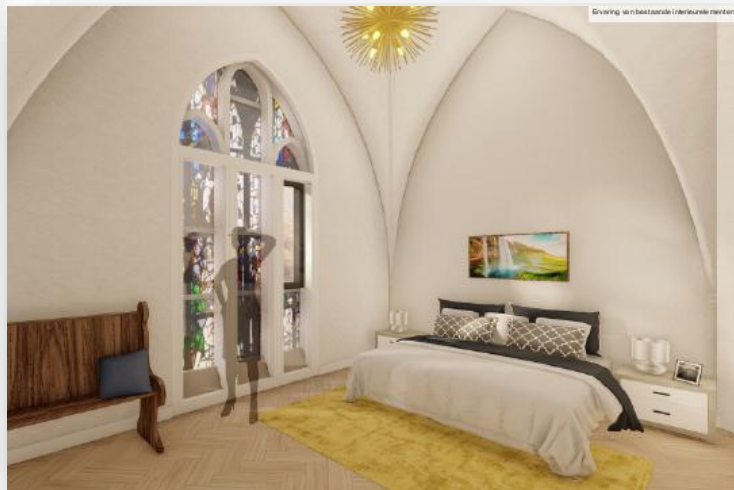
JOHANNES DE DOPERKERK, KILDER
HERBESTEMMING TOT 8 APPARTEMENTEN

2024 | MONUMENTENCOMMISSIE, I.C.A. | 01 20 20 200

SOERENBOUW
hurenkamp

Adviesvraag schilderwerkzaamheden Heesweg 8 Didam

Dakherstel en herleggen dakpannen Sint Martinusstraat 22 Beek

Gouden Handsen Hotel

's-Heerenberg

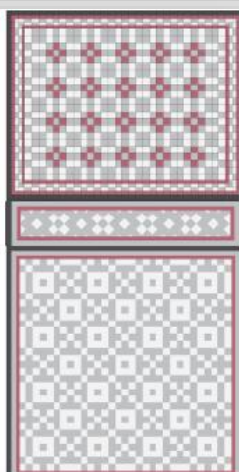
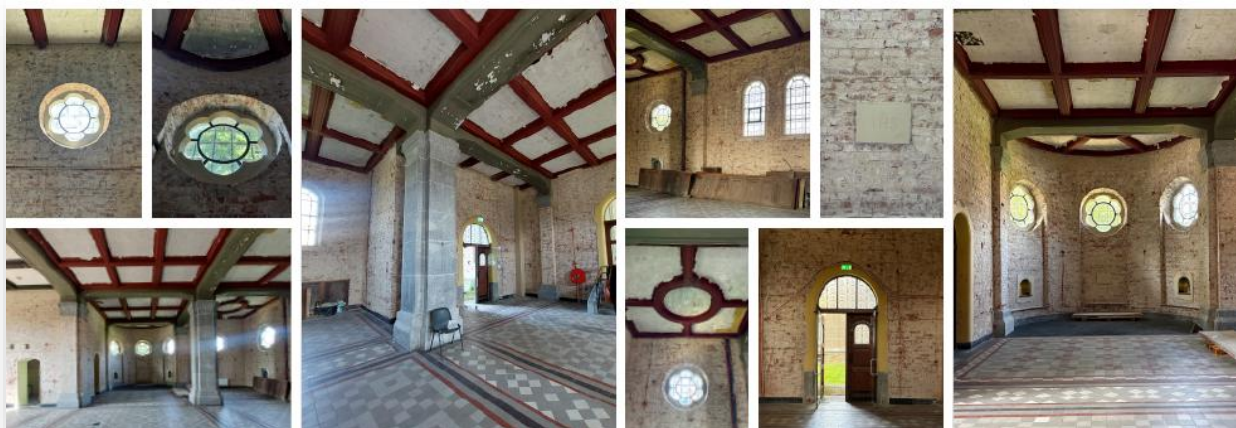
24.11.2025

studio klinker

Presentatie uitwerking herbestemmingsplan kapel Gouden Handsen 's-Heerenberg (2025)

Archief foto 1910

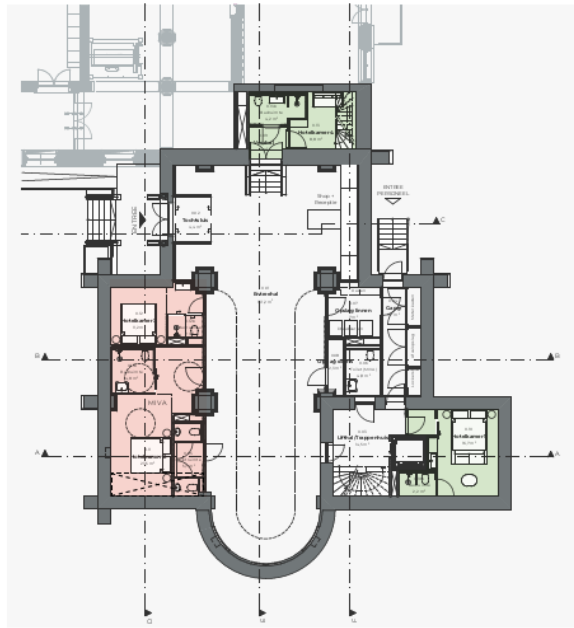
Gouden Handsen Klooster

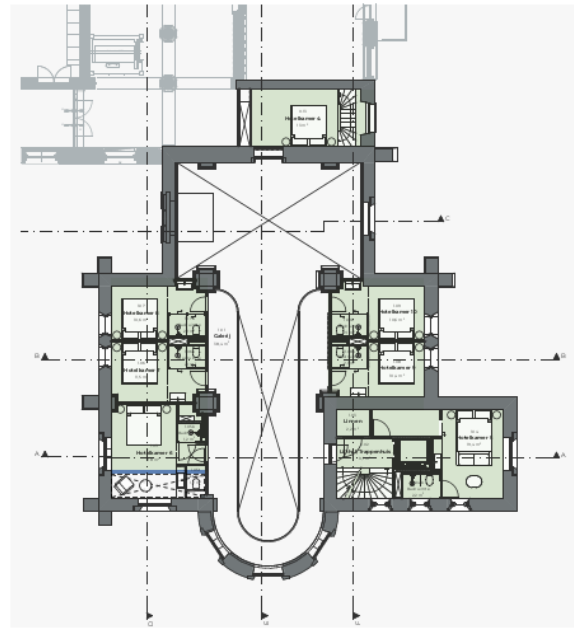
Dipgeslagen kerktbanken

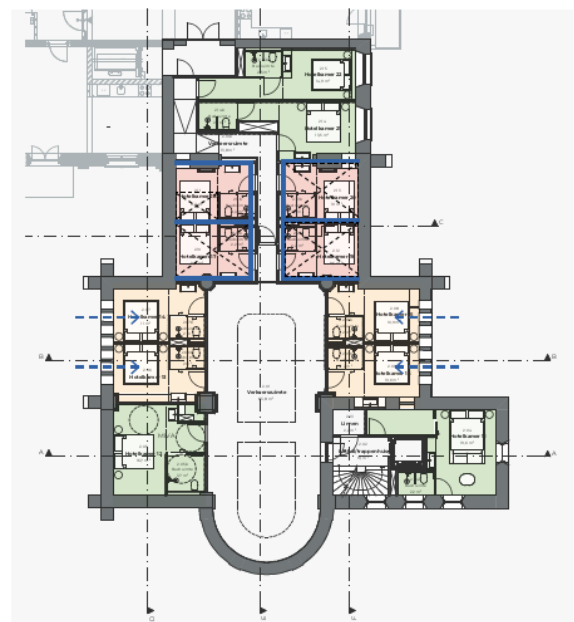
Dipgeslagen / armen en deuren in kelder

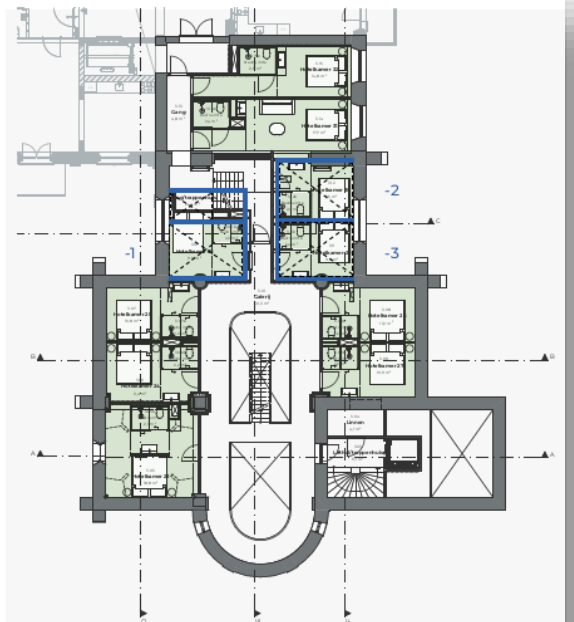
Begane grond

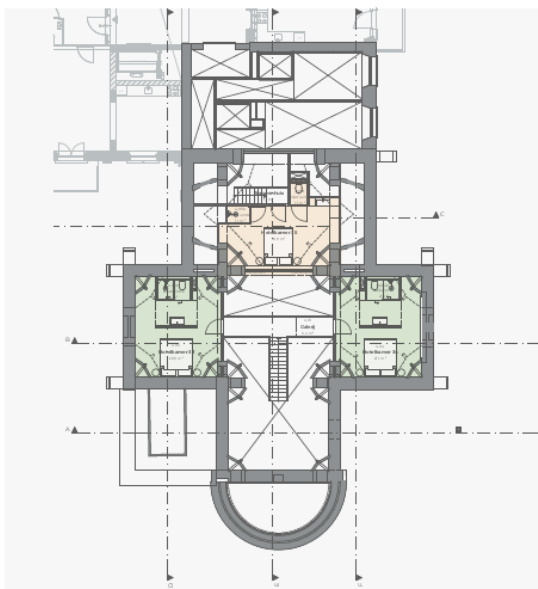
1e verdieping

2e verdieping

3e verdieping

4e verdieping

Doorsnede C-C

Impressie tochtportaal - Aansluiten op getoogde vorm entree deur - Hout kleur aansluiten op bestand

Bestaande houtkleur interieur deuren

Opgeslagen twee glas-in-lood ramen

Tweede verdieping noordelijke kapel

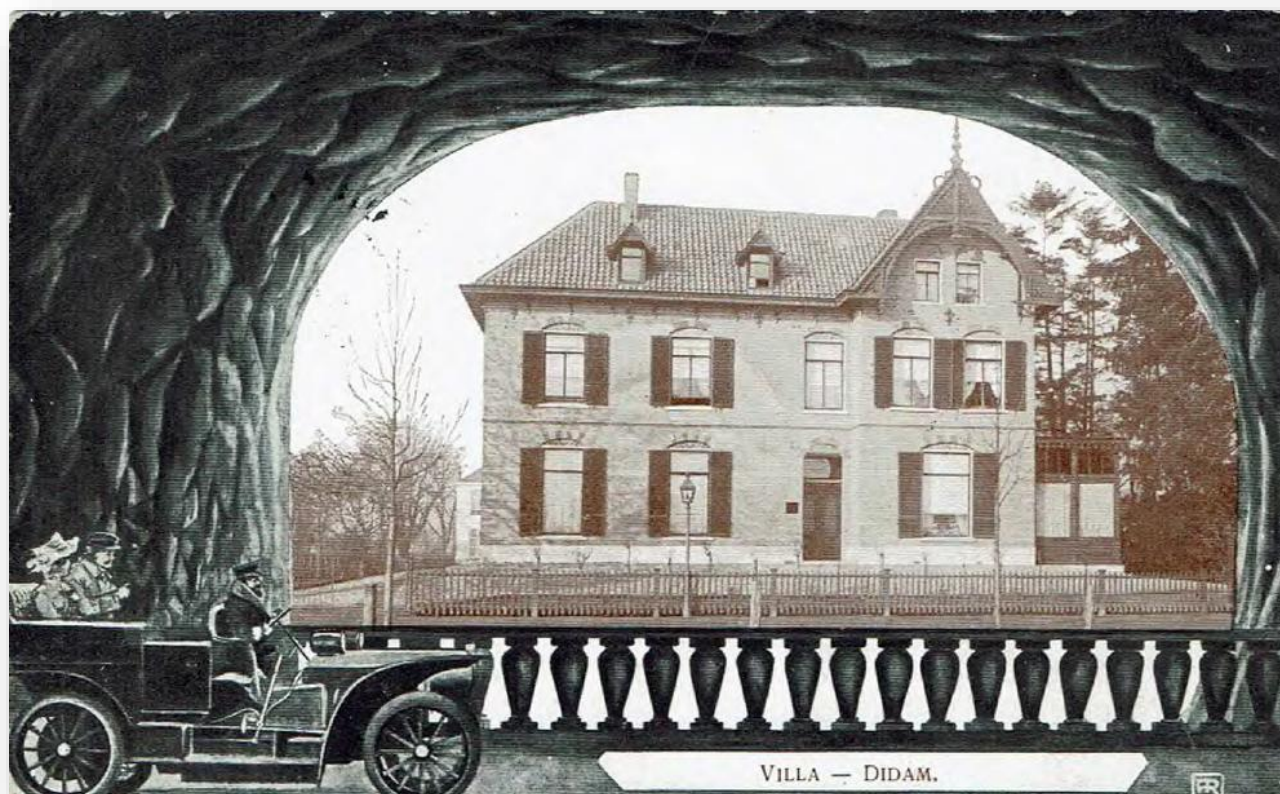

Studio Job - Moderne sculpturale interpretatie van glas-in-lood

3^e verdieping

INSTANDHOUDING

Raadhuisstraat 11 Didam

INSTANDHOUDINGSWERKZAAMHEDEN

Instandhoudingswerkzaamheden zijn enerzijds gericht op vergunningsplichtige wijzigingen en anderzijds om (reguliere) onderhoudswerkzaamheden waarvoor in de regel subsidie wordt aangevraagd.

Hieronder is schematisch aangegeven welke wijzigingen vergunningplichtig zijn, en welke vergunningvrij.

BEVORDEREN INSTANDHOUDING IN CIJFERS

In deze periode zijn er circa 40 vergunningplichtige wijzigingen behandeld. Een ander belangrijk middel in het stimuleren en ondersteunen van de instandhouding van monumenten is het toekennen van subsidie aan monumenteigenaren.

Om deze instandhouding te stimuleren en te ondersteunen stelt de gemeenteraad jaarlijks een budget van € 40.000,-- beschikbaar, waarbinnen monumenteigenaren van gemeentelijke monumenten op basis van de gemeentelijke subsidieregeling subsidie kunnen aanvragen voor de instandhouding van hun monument.

Doordat de gemeente een subsidieregeling voor instandhoudingswerkzaamheden kent, kunnen monumenteigenaren zowel subsidie van de gemeente als van de provincie Gelderland krijgen.

In 2023 heeft de provincie een bedrag van € 25.000,-- beschikbaar gesteld, in 2024 een bedrag van € 23.000,-- en in 2025 een bedrag van € 22.500,--. Zowel in 2023, 2024 en 2025 zijn de beschikbaar gestelde budgetten (zowel van de gemeente als van de provincie) benut. De gemeente subsidieert 25% en de provincie 18% (2023) en respectievelijk 15% en 14% (2024 en 2025), waardoor de eigenaar zelf respectievelijk 57% en 60%/61% heeft geïnvesteerd in de instandhouding van het gemeentelijk monument. Uit de aanvragen blijkt dat de uitvoerders (aannemers, schilders, loodgieters e.d.) voornamelijk lokale – en regionale uitvoerders zijn. De subsidie komt daardoor dus niet alleen ten goede aan het monument en zijn omgeving, maar ook aan de lokale ondernemers.

In cijfers betekent dit het volgende:

Jaar	Aantal	Subsidie gemeente	Subsidie provincie	Eigen investering eigenaar	Totale investering instandhouding
2023	20	€ 40.000,--	€ 25.370,--	€ 86.653,--	€ 152.000,--
2024	24	€ 40.000,--	€ 23.200,--	€ 94.800,--	€ 158.000,--
2025	18	€ 40.000,--	€ 22.400,--	€ 97.600,--	€ 156.000,--

Daarnaast maken monumenteigenaren – daartoe gestimuleerd – in hun voorbereiding voor de instandhoudingswerkzaamheden of voorgenomen wijzigingen regelmatig gebruik van de adviezen van de Monumentenwacht Gelderland (via lidmaatschap of eenmalige deelinspecties).

Ter ondersteuning van de monumenteneigenaren in hun subsidieaanvragen voor instandhoudingswerkzaamheden zijn er vanuit de monumentencommissie verscheidene leidraden opgesteld. Deze leidraden zijn toegespitst op de meest voorkomende subsidieaanvragen voor instandhoudingswerkzaamheden, zoals: *Schilderwerk, Metsel- en voegwerk, Na-isolatie en Metalen bekledingen.*

Voorbeeld leidraad: Schilderwerk

TECHNISCH BLAD VERDUURZAMING / ONDERHOUDSSUBSIDIE MONUMENTEN: ONDERDEEL 46 SCHILDERWERK

1. INLEIDING

In het kader van de subsidieaanvragen voor het onderhoud aan Gemeentelijke monumenten is het van belang om, ter ondersteuning van deze aanvraag, een gestandaardiseerd technisch blad met betrekking tot de betreffende onderhoudsactiviteit toe te voegen. De restauratie- / onderhoudsactiviteit van deze omschrijving betreft de verduurzaming van het **Schilderwerk**.

2. VERWIJZING NAAR INFORMATIEBLADEN EN URL'S STICHTING ERKENDE RESTAURATIE-KWALITEIT MONUMENTENZORG (ERM)

Om monumenten in een goede staat te houden, dient het onderhoud op de correcte wijze worden voorbereid en uitgevoerd. Hierbij kan het monument eveneens op een passende en juiste wijze worden verduurzaamd. In algemene zin kan hierbij worden verwezen naar het Infoblad Bouwkundig Advies, in combinatie met de bijbehorende **Uitvoeringsrichtlijn (URL) 2001**. Hierin staan het maken van een doordacht plan, deskundige begeleiding van de uitvoering en de juiste afstemming met de overheid centraal.

Specifiek met betrekking tot het schilderwerk is het volgende informatieblad met bijbehorende URL van toepassing:

- **URL 4009 Historisch schilderwerk**

Een ander belangrijk element voor monumentale gebouwen in deze context vormen de kleurstellingen. In dit kader kan de toepassing van het volgende informatieblad met bijbehorende URL worden genoemd:

- **URL 4002 Kleurhistorisch onderzoek**

De staat van de ondergrond is eveneens van groot belang voor de kwaliteit van het schilderwerk. In dit kader kunnen de volgende informatiebladen met bijbehorende URL's worden benoemd:

- **URL 3001 Historische houtconstructies**
- **URL 4001 Historisch timmerwerk**
- **URL 4002 Glaspanelen in lood**
- **URL 4003 Historisch metselwerk**
- **URL 4007 Steenhoutwerk**
- **URL 4012 Historisch metaal**
- **URL 5001 Houtaantasting**

- **BRL 2826-08 Gevelreiniging**

3. ALGEMENE UITGANGSPUNTEN M.B.T. ONDERHOUD EN RESTAURATIE

Wanneer er werkzaamheden aan een (Gemeentelijk) monument moeten worden verricht, mogen deze niet in strijd zijn met de Erfgoedwet of de gemeentelijke monumentenverordening. Het restaureren / onderhouden is alleen zinvol bij een blijvende betekenis van het erfgoed en de hieraan verbonden waarden. Het is belangrijk dat het erfgoed op een verantwoordelijke wijze wordt beheerd, waarbij het gaat om het zoveel mogelijk vertragen van de tand des tijds. In beginsel geldt dan ook altijd de voorkeur voor conserverend herstel.

Elke ingreep vormt in meer of mindere mate een aantasting van de cultuurhistorische waarde(n). Er worden de volgende eisen aan een ingreep gesteld:

- Beperking van de omvang;
- De ingreep wordt degelijk uitgevoerd;
- De ingreep is passend;
- Vervanging bij voorkeur in hetzelfde materiaal.

In de **Beoordelingsrichtlijn (BRL) ERM 4000 Onderhoud en restauratie monumenten** zijn in dit kader restauratie-categorieën benoemd, die het uitgangspunt vormen voor de toegepaste werkwijze. De hiërarchie van restauratie categorieën (restauratieladder) gaan conserveren, onderhoud en repareren voor vernieuwen. Het materiaal is immers de fysieke drager van de cultuurhistorische waarde.

Hierarchie van restauratiecategorieën (restauratieladder):

- Bij aangetast houtwerk is een beperkt gebruik van pasta-achtige twee-componenten houtreparatiemiddel voor het herstel mogelijk, tenzij het houtwerk is voorzien van een transparante afwerking (waarbij de houtnerf zichtbaar blijft), dan is de toepassing van vulmiddelen verboden.
- Gebruik als vulmiddel een 2-componenten epoxy of urethaan acrylaat, met een maximum omvang van ca. 4 cm en een minimale dikte van 10mm om een goede reactie te verkrijgen. Bij grotere schade aan de ondergrond moet gekozen worden voor uitstukken of deelvervangings doormiddel van aanscherwen.
- Houtwerk dat in aanraking komt met metselwerk moet tweemaal in de menie of grondverf worden gezet.
- Bij houten buitenkozijnen in steens muren moet voor schilderwerk aan de buitenzijde een dampopen verfsysteem worden gebruikt. Aan de binnenzijde is een dampdicht systeem het beste toepasbaar.
- Naden tussen de kozijnen en de gevel mogen niet worden afgedicht met kit, maar moeten met een dampopen voeg van kalkspecie worden afgedicht.
- Bij het afwerken van smeedijzer, gietijzer en/of stalen ramen heeft een PU-lak of een lak op epoxybasis de voorkeur. Wanneer in situ wordt behandeld is het van belang om het metaal zo schoon mogelijk te maken en vervolgens te conserveren met een epoxy lak. Dit type lak kan direct op blank metaal worden aangebracht.
- Geschilderde gevels of steenachtige gevelgedelen moeten met een dampopen product worden geschilderd, bij voorkeur een minerale verf, lijnolieverf of eventueel een zuivere siliconenars-emulsieverf.
- Historisch schilderwerk heeft normaliter een glad oppervlak; het gebruik van structuurverf is daarom niet toegestaan.
- Het is niet wenselijk schilderwerk aan het exterieur uit te voeren in de periode eind oktober tot eind maart, dit in verband met de overwegend heersende natte weersomstandigheden. In deze periode kan het houtwerk wel in de grondverf worden gezet.

Toelichting schilderwerk exterieur

- Het pakket van verflagen geeft informatie over de kleutoepassingen en verfsamenstellingen in het verleden en vertelt daarmee veel over de geschiedenis van het pand, zijn bewoners en de ontwikkelingen in het ambacht en de esthetiek. Oude verflagen mogen niet zomaar volledig worden verwijderd, omdat daarmee eventueel toekomstig kleuronderzoek niet meer mogelijk is. Technische redenen om daarvan toch af te wijken zijn als de diverse reeds aangebrachte verflagen dermate dampdicht zijn dat vochtproblemen te verwachten zijn of de verflagen dermate verouderd en uitgedroogd zijn dat deze een goede dekking van de nieuw aan te brengen verflagen verhinderen.
- Wanneer de bestaande verflagen van belang worden geacht, kan een kleurhistorisch onderzoek worden uitgevoerd, wat verduidelijking geeft over het historische kleurgebruik.
- Als verflagen verwijderd worden, is het belangrijk dat de methode waarmee dat gedaan wordt aansluit op de eigenschappen van de ondergrond. Een zeer afbijtmiddel bijvoorbeeld, verhoudt zich slecht tot kalkhoudende natuursteensoorten, terrazzo of beton. Verf afbranden is vanwege het brandrisico verboden.
- Kleuren vormen een wezenlijk onderdeel van de uitstraling van een monument. Vanuit een voorkeur voor de uitstraling van het onbehandelde bouw materiaal is er in sommige perioden juist voor gekozen om niet te schilderen. Bij wijziging van de kleurstelling van een monument kan ter onderbouwing een kleurhistorisch onderzoek gevraagd worden.
- Wanneer een gevel in latere tijden een belangrijke verandering heeft ondergaan, ligt een kleurenpalet dat gerelateerd is aan die verandering meer voor de hand dan een palet dat teruggaat op de oorsprong van het pand, aangezien dat historisch gezien een vreemd, tegenstrijdig beeld oplevert.
- Verflagen zijn bedoeld om gebouwen en/of bouw materiaal te verfraaien, maar vooral om ze te beschermen. Het is belangrijk dat het nieuwe verfsysteem niet juist tot schade leidt doordat het bijvoorbeeld droging van de gevel tegen gaat.

1. Conserveren / onderhoud	
2. Repareren	
3. Vernieuwen	a. Kopieren b. Imiteren c. Verbeteren

4. GESTANDAARDISEERDE VERFSYSTEMEN T.B.V. BUITENWERK ONDERGROND HOUT, STEEN EN METAAL

Algemeen

Historisch schilderwerk bestaat vaak uit een grote hoeveelheid verflagen. Ook de typen verf die zijn gebruikt en de ondergronden waarop de verf is aangebracht, zijn van invloed op de kwaliteit. Deze specifieke zaken vragen een andere benadering van het schilderwerk dan bij een nieuwbouwsituatie.

Verwijzingen schilderwerk exterieur

Zie voor het herstel van ondergronden de uitvoeringsrichtlijnen in de paragraaf m.b.t. de betreffende materiaal-soort. Voor beglazing wordt verwezen naar het informatieblad '34 Beglazing'.

Uitgangspunten schilderwerk exterieur

Binnen/buitenschilderwerk is schilderwerk op houten buitengevelelementen (kozijnen, ramen en dauren) aan de binnenzijde dat essentieel is voor het behoud van buitenschilderwerk. Dergelijk schilderwerk moet zeer goed worden onderhouden. De duurzaamheid van het buitenschilderwerk staat af valt met de kwaliteit van dit binnen/buitenschilderwerk. Het is daarom van belang om eerst de houten gevelelementen aan de binnenzijde van een goed beschermingssysteem te voorzien, voordat er overgegaan wordt tot onderhoudsschilderwerk aan de buitenzijde.

- Het verfsysteem aan de binnenzijde (van het buitenschilderwerk) moet een voldoende hoge waterdampdiffusieweerstand hebben; in het algemeen is een drielaags verfsysteem (één laag grondverf, één laag voorlak en één laag afvlak) voldoende.
- Wanneer het nodig is opnieuw te schilderen, dan mogen oude verflagen niet zomaar volledig worden verwijderd maar dienen deze te worden overgeschilderd.
- Het kleurenpalet van een monument sluit aan bij de historie, karakteristiek en ontwikkeling van het monument.
- Bestaande onbeschilderde bouwdeelen blijven in principe onbeschilderd.
- Een schildersysteem moet technisch gezien passen bij de materiaaleigenschappen van de ondergrond en het gewenste bouwfysische gedrag.

Uitvoeringsrichtlijnen schilderwerk exterieur

- Het integraal verwijderen van oude verflagen is alleen mogelijk met instemming van de gemeente en moet dan met een methode worden uitgevoerd die is afgestemd op de ondergrond.
- Het schilderen van ongeschilderd metselwerk of natuursteen is niet toegestaan, tenzij dit na overleg met een gemeentelijke erfgoedadviseur historisch verantwoord blijkt.
- Houtachtige ondergronden moeten goed geschuurd worden om een sterke hechting van het verfsysteem te garanderen. Het schuren van historisch schilderwerk zou zorgvuldig en zoveel mogelijk handmatig moeten gebeuren. Machinaal schuren heeft namelijk een groter risico op beschadiging of verlies van profileringen.
- In de meest ideale situatie loopt de waterdampdoorlatendheid van de verschillende samenstellende lagen van een gevel stelselmatig op van binnen naar buiten. Bij historische kozijnen of andere houten onderdelen in muren zonder spouw is dat extra belangrijk, omdat ze vaak meer vochtbelast zijn dan houtwerk in tegenwoordige constructies. Een verfsysteem is voldoende dampopen wanneer de Sd-waarde kleiner is dan 300 min, een Sd-waarde van 150 mm voor een verfsysteem wordt als dampopen beschouwd.
- Een lak op ijzerwerk of staal heeft de voorkeur boven een poedercoating omdat het in de toekomst eenvoudiger onderhouden kan worden.
- Het is van groot belang dat historische constructies aan de buitenzijde dampopen worden gehouden. Vocht uit het gebouw migreert in dampvorm door de niet geventileerde constructie. Wanneer er een remming van het vochttransport ontstaat neemt het vochtgehalte toe waardoor er schade kan ontstaan aan houtwerk en ijzerwerk in de gevels, en uiteindelijk ook aan het metselwerk zelf.
- Het schuren bepaalt, samen met het verfsysteem, in hoge mate het uiteindelijke visuele resultaat en de duurzaamheid (levensverwachting) van het werk. In de schuurfadder is aangegeven met welke opeenvolgende korrelgroften het beste eindresultaat wordt behaald.

5. GESTANDAARDISEERDE VERFSYSTEMEN T.B.V. BINNENWERK ONDERGROND HOUT, STEEN EN METAAL

Verwijzingen schilderwerk interieur

Zie voor het herstel van ondergronden de betreffende uitvoeringsrichtlijn.

Uitgangspunten schilderwerk interieur

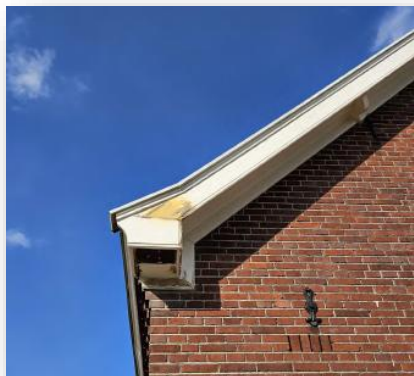
- Wanneer het nodig is opnieuw te schilderen, mogen oude verflagen niet zomaar volledig worden verwijderd maar dienen deze te worden overgeschilderd.
- Historische verflagen in het interieur vertegenwoordigen eveneens monumentale waarden.
- Historische kleurafwerkingen, schilderingen, imitatietechnieken en sjablonen mogen in beginsel niet overschilderd worden.

Uitvoeringsrichtlijnen schilderwerk interieur

Het integraal verwijderen van oude verflagen is alleen mogelijk met instemming van de gemeente en moet dan met een methode worden uitgevoerd die is afgestemd op de ondergrond.

- Het verwijderen van verflagen van waardevolle stucplafonds of wanden mag alleen met de stijfelmethode of met een speciaal daarvoor ontwikkeld chemisch product. Afsteken van plafonds is in principe niet toegestaan. Voortgaand aan het verwijderen van oude verflagen moet onderzocht worden of er geen relevante historische verflagen worden verwijderd, die behouden dienen te blijven.
- Stucwerk ornamenten kunnen het beste met de kwast geschilderd worden om het dichtlopen van verfijnde ornamentiek te voorkomen.
- Het met latex of andere elastomerenhoudende verven overschilderen van historische plafonds of wanden met stucdecoraties is niet toegestaan. Op wanden wordt het gebruik van een onvoldoende dampopen afwerklaag, zoals latex, sterk afgeraden. Gietijzeren en stalen onderdelen mogen alleen met brandwerende verf worden behandeld als de expressie van de aanwezige detaillering behouden blijft. Het schilderen van een historische staalconstructie met een brandwerende verf is vergunningplichtig.
- Vochtbelaste gevelgedelen, zoals kelderwanden, dienen met een dampopen systeem geschilderd te worden.
- Houtwerk dat in aanraking komt met metselwerk moet tweemaal in de menie of grondverf gezet worden.

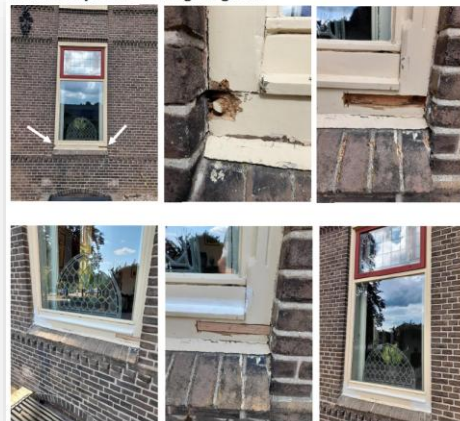
VOORBEELDEN VAN UITGEVOERDE INSTANDHOUDINGS- WERKZAAMHEDEN

Leppestraat 8 Azewijn
(schilderwerkzaamheden)

Linker kozijn zuidoost begane grond

Kozijn voorgevel 1^e etage rechts

Hoofdstraat 6 Kilder (houtrotherstel
en schilderwerkzaamheden)

Rechter kozijn Noordwest 1^e etage

Oude reparaties waren uitgevoerd met hardhout.

Het hardhout is eveneens verwijderd.

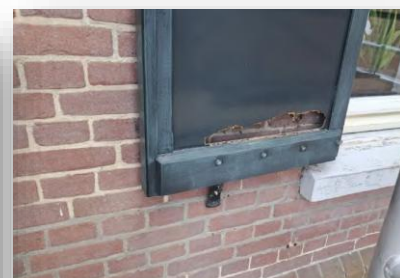

Bovendorpsstraat 7a Zeddam
(achterzetbeglazing)

Deken Reuvekamplaan 3 Didam
(schilderwerkzaamheden)

Hoofdstraat 3 Kilder
(houtrotherstel en
schilderwerkzaam-
heden)

Smallestraat 35a Nieuw-Dijk (renovatie kerkvloer)

Pastoor van Sonsbeeckstraat 48a Stokkum
(herstel dakkapel met zinken afdekking)

Manhorstweg 12 Didam
(houtrotherstel)

Oude Doetinchemseweg 31 's-Heerenberg
(schilderwerkzaamheden)

Onderhoud aan bijzondere panden

Vanuit het Meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP) is cluster Vastgoed aangewezen voor het onderhoud van diverse bijzondere panden zoals kapelletjes en begraafplaatsen. Dit onderhoud wordt niet door onszelf uitgevoerd maar door speciaal geselecteerde bedrijven.

Kruiswegstaties St. Bonifatius 's-Heerenberg

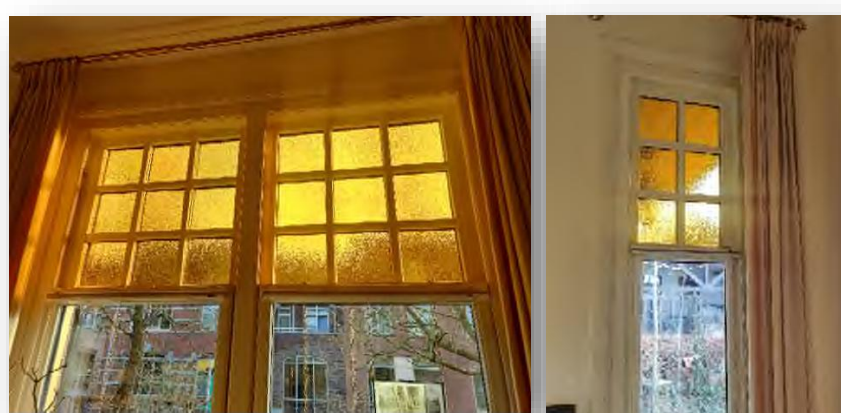
Achter het pand van Gouden handen ligt de tuin van het St. Bonifatius. De wit geschilderde terracotta reliëfs zijn grondig gereinigd en zien er nu weer als nieuw uit.

Schilderwerkzaamheden vanuit MJOP

Maria Kapel in Vethuizen. De Mariakapel in Vethuizen is een kleine kapel gelegen aan de Holthuiserstraat. Deze kapel werd opgericht door de Jonge Boeren en Boerinnen van de kring De Oude IJssel. Het is een plek waar mensen kunnen bidden en een kaarsje kunnen aansteken voor Maria. De kapel is altijd open en is sinds 18 juni 2002 een gemeentelijk monument. Andere werkzaamheden die uitgevoerd zijn aan kapelletjes en begraafplaatsen zijn; Herstel van het metselwerk van de urnenmuur bij de begraafplaats aan de Kerkwijkweg in Didam. Herstel metselwerk Christusbeeld bij de begraafplaats in 's-Heerenberg aan de Plantsoensingel Noord.

's-Heerenbergseweg 6 Zeddam (enkel glas vervangen door 'Kathedraal geel' isolatie monoglas).

's-Heerenbergseweg 6 Zeddam

ACTIVITEITEN

Naast de 'reguliere' (advies)werkzaamheden over de instandhouding van de beschermde monumenten, zijn er ook nog diverse projecten/activiteiten rondom het cultureel erfgoed van de gemeente Montferland geweest.

Jaarlijkse rondgang (schouwdag) monumentencommissie

De gemeentelijke monumentencommissie houdt jaarlijks een rondgang naar de stand van zaken van de (lopende) projecten en in gesprek hierover met de betreffende monumenteneigenaren.

Schouwdag Monumentencommissie Montferland 2023

Datum: vrijdag 23 juni 2023

Bezichtigingen ochtend:

- 09.00 – 09.30 uur, Raethuys, Hofstraat 1, 's-Heerenberg (koffie)
- 09.45 – 10.30 uur, Molen de Benzél, Doetinchemseweg 2-4 Loerbeek, Bo Janssen
- 10.30 – 11.00 uur, Boerderij Langeboomsestraat 1 Vethuizen, fam. Zwanenburg
- 11.00 – 11.45 uur, Herplaatsing electriciteitsgebouwtje PGM hoek Antoniusstraat / Meilandsedijk in Lengel
- 11.45 – 12.15 uur, Molen Braamt (afgeronde restauratie); Zeddamsesweg 5
- 14.15 – 15.00 uur, Uitvoering restauratie havezate De Luynhorst, Luynhorststraat 9 Didam
- 15.15 – 15.45 uur, Schuur Doesburgseweg 19 Loil
- 16.00 – 16.45 uur, Torentje voormalig postkantoor Didam (achter Kerkstraat 21 Didam)

Schouwdag Monumentencommissie Montferland 2024

Datum: vrijdag 5 juli 2024

Bezichtigingen ochtend:

- 09.00 – 09.30 uur, Raethuys, Hofstraat 1, 's-Heerenberg (ontvangst)
- 09.30 – 10.00 uur, Cultuurhuis Heitkamp, Oudste Poortstraat 2, 's-Heerenberg (nominatie HKB)
- 10.15 – 10.45 uur, Muldershuis, Molenberg 9, Stokkum (beoordeling reconstructie)
- 11.00 – 11.30 uur, Joodse begraafplaats, Zeddamsesweg 74, 's-Heerenberg (nominatie HKB)
- 11.45 – 12.15 uur, Koenders Möll, Zeddamsesweg 5, Braamt (nominatie HKB)
- 12.15 – 12.30 uur, Verplaatsing naar Didam
- 14.00 – 14.30 uur, Kerk, 't Hart van Loil, Wehlseweg 36, Loil (nominatie OVD)
- 14.45 – 15.15 uur, 'Bakhuisje, Doesburgseweg 19, Loil (nominatie OVD)
- 15.30 – 16.00 uur, Woonhuis hoofd lagere school, Smallestraat 39, Nieuw-Dijk (nominatie OVD)
- 16.15 – 16.45 uur, Boerderij Bosman, Oude Eltenseweg 16, Beek (beschermenswaardig?)

Schouwdag Monumentencommissie Montferland 2025

Datum: vrijdag 18 juli 2024

Bezichtigingen ochtend:

- 09.00 – 09.30 uur, Raethuys, Hofstraat 1, 's-Heerenberg (ontvangst)
- 09.30 – 10.15 uur, Kasteel Huis Bergh, Hof van Bergh 8, 's-Heerenberg
- 10.30 – 11.00 uur, Hotel Heinink, Marktstraat 23-25, 's-Heerenberg
- 11.15 – 11.45 uur, Voormalige Gemeentewerf, Zeddamsesweg 77, 's-Heerenberg
- 12.00 – 12.30 uur, De Heereboer, Oude Doetinchemseweg 42, Zeddam
- 14.00 – 14.30 uur, St. Oswaldus Kerk, Bovendorpsstraat 8, Zeddam
- 14.45 – 15.15 uur, Rosmolen, Bovendorpsstraat 21, Zeddam
- 15.30 – 15.45 uur, Verplaatsing naar Didam
- 16.00 – 16.45 uur, St. Martinusmolen, Molenhoek 17a, Didam

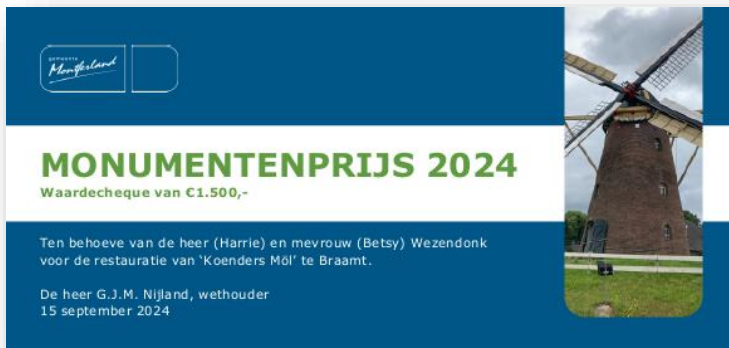
Uitreiking monumentenprijs en 'Henk Swaagstra Ereplm'

Op basis van voorgedragen nominaties door de Oudheidkundige Vereniging Didam (OVD) en de Heemkundekring Bergh (HKB) wordt er om het jaar de monumentenprijs uitgereikt aan een monumenteneigenaar van een beschermd monument in de gemeente. Deze prijs is bedoeld om het werk van de monumenteneigenaar om hun eigendom/bezit in de geest van de monumentenzorg in stand te houden te honoreren.

De monumentenprijs bestaat uit een oorkonde, speciaal monumentenschildje met daarop aangegeven 'monumentenprijs 2024' en een originele pentekening van het pand (vervaardigd door een kunstenaar: *Vic Hulshof*). Naast de monumentenprijs wordt er aanvullend vanuit de gemeente een geldbedrag beschikbaar gesteld in de vorm van een waarde- cheque.

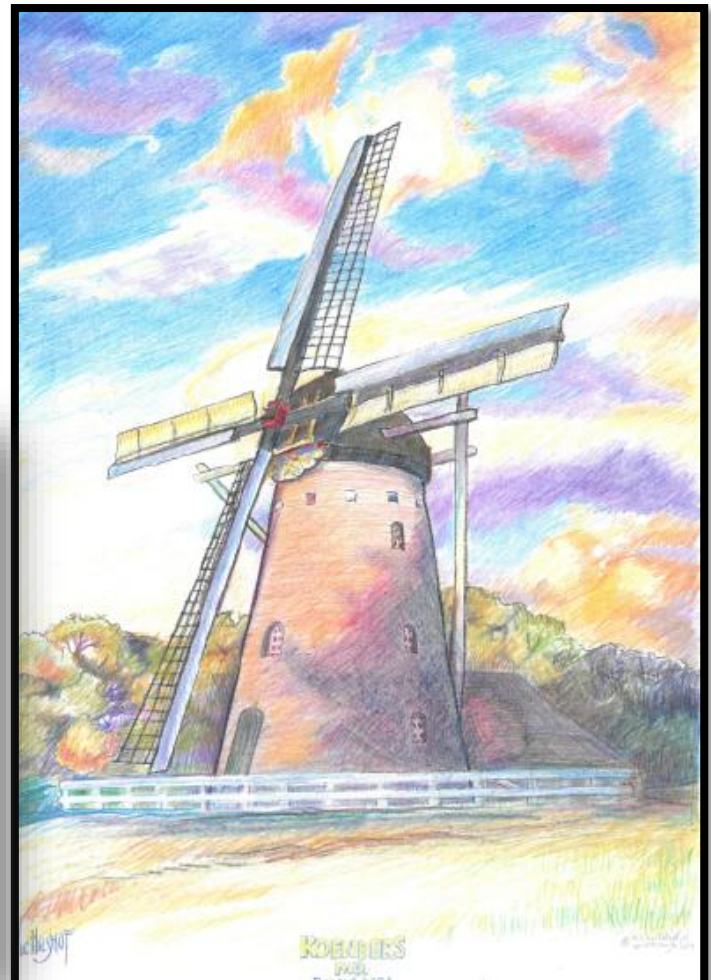
In 2024 is de monumentenprijs uitgereikt aan de heer en mevrouw Wezendonk voor de gerestaureerde molen: **'Koenders Møl' te Braamt**. Dit vanwege de – met behoud van de tijdsdetails - zeer vakkundig en zorgvuldig uitgevoerde restauratie van de molen en de uitvoerige demonstratie van de jeugdige en vooral zeer enthousiaste molenaars.

Restauratie Koenders Mül wint Monumentenprijs 2024

Afgelopen zondag ontving de heer Wezendonk de Monumentenprijs 2024 Montferland voor hun restauratie van de Koenders Mül in Braamt.

De prijs werd uitgereikt door wethouder Gerard Nijland. De restauratie werd geprezen om het vakmanschap waarmee de molen in originele staat is hersteld en opnieuw in gebruik is genomen, met dank aan de twee molenaars Thijs Jansen en Frans Tomassen die de molen draaiende houden.

Daarnaast is in 2024 de Henk Swaagstra Erepalm uitgereikt aan de 'Stichting 't Hart van Loil'. Dit als stimulering voor de wijze waarop zij bezig zijn de voormalige RK Kerk te Loil te transformeren en exploiteren tot een bruisend multifunctioneel gebouw in het centrum van Loil, waarbij men het hergebruik van de kerk met respect voor het monumentale heeft weten uit te voeren.

De Henk Swaagstra Erepalm is in het leven geroepen ter nagedachtenis van het voormalig lid van de monumentencommissie. Henk Swaagstra heeft deze prijs in de monumentencommissie geïntroduceerd gericht op personen/instanties die zich in zijn algemeenheid bezig houden met het instandhouden van het cultureel erfgoed

Foto's: José Rasing (OVD)

Ansichtkaarten

In dit jaaroverzicht komen ze ook regelmatig voor: Ansichtkaarten van de vroegere tijd van het gebouw erfgoed van de gemeente Montferland. Vanuit de gemeente kunnen we altijd een beroep doen op de ruime collectie Ansichtkaarten van Jan Bolder. Dit als achtergrondinformatie en inspiratie bij de beoordeling van de wijzigingsplannen van monumenten in de monumentencommissie. En daarnaast interessant voor de betreffende monumenteneigenaren. Het tijdschrift Oer (Cultuurhistorisch tijdschrift voor Achterhoek en Liemers) en De Gelderlander hebben een artikel gewijd aan deze imposante collectie.

in Beeld:

26

27

Oer/42, december 2021

Fotografen kijken naar de Achterhoek en Liemers

In Oer 41 kon u lezen over de enthousiaste verzamelaar Jan Bolder die een unieke collectie Ansichtkaarten van Didam en omliggende plaatsen bij elkaar wist te brengen. De redactie van Oer vond dat zijn verzameling te mooi is om er niet nog een keer aandacht aan te schenken. Daarom deze kleine selectie met toelichtingen van de verzamelaar zelf.

Hotel Bosman in 's-Heerenberg moet omstreeks 1870 zijn gebouwd. In 1909 droeg Helena Heijljes, de weduwe van uitbater Johannes Theodorus Bosman, dit hotel op de hoek van de Molenaarstraat en de Marktstraat in 's-Heerenberg over aan haar neef Gerardus Johannes Hendrikus Burgers. Burgers, een broer van de oprichter van Burgers Dierpark in Arnhem heeft het hotel tot 1921 gehad. De foto van omstreeks 1920 voor deze kaart moet dus in de nadagen van Burgers zijn gemaakt. De gevel van het gebouw dat tegenwoordig een café-zalencomplex De Gracht is genaamd, is thans geheel bekleed met en crèmekleurig gewelfd. Laten we hopen dat het door het opnemen op de gemeentelijke monumentenlijst nog lang zal blijven bestaan.

Veel van de bebouwing die we op deze Ansicht van Didam van vóór 1920 zien, is verdwenen. Het grote statige witte huis naast de kerktoeren werd in 1883 gebouwd. De laatste bewoonster, de weduwe van notaris Van Romondt, verkocht het pand in 1954 aan de gemeente Didam die het in 1956 liet slopen ten behoeve van een wegverlegging. Het roze ingekleurde gebouw rechts, werd in 1906 in gebruik genomen als postkantoor en in de jaren zeventig gesloopt om plaats te maken voor het winkelcentrum. Het enige gebouw van deze kaart dat nog rest, is de grote laatgotische Mariakerk. De kerk werd in 1953 van de Nederlands hervormde gemeente aangekocht door de rooms-katholieke parochie, waarna de kerk grondig werd gerestaureerd. In 1962 kwam de restauratie gereed. De kerk is momenteel weer aan restauratie toe.

Jan Bolder bij zijn omvangrijke verzameling Ansichtkaarten uit en over Montferland. FOTO: JAVANDEBORG

Jan Bolder vindt Ansichtkaarten tot in Amerika

Oude Ansichtkaarten van Montferland. Jan Bolder uit Didam (74) heeft er meer dan 2300. De mooiste zijn nu te zien in de bibliotheek van Didam en 's-Heerenberg.

Pim Roelofs

's-Heerenberg/Didam

Ansichtkaarten met foto's van kerken, scholen, dorpsgrachten en straten uit Didam, Loil, Nieuw-Dijk,

's-Heerenberg, Soekum en Zeddam. Jan Bolder (74) verzamelt ze al decennia en koestert zijn verzameling. De kaarten zitten in mapjes en worden opgebogen in een ordner. „Ik ben best kritisch. Ik wil geen Ansicht met plakbandresten en puntstempels.“ Speciaal voor de bibliotheken in Didam en 's-Heerenberg heeft Bolder presentaties gemaakt met kaarten uit de omgeving. Die zijn deze maand te zien in de bibliotheken. „Er zitten ook kaarten bij van gebouwen die er niet meer

zijn. Huis Loil bijvoorbeeld“, zegt de verzamelaar. Bolder heeft een voorkeur voor kaarten die zijn voorzien van een postzegel en een mooie stempel. De oude Ansichtkaarten geven een mooi tijdsbeeld. „De kaarten brengen je terug in een andere tijd. Ik kan echt genieten van een oude kaart met een geschreven bericht. Ik hou van historie.“ Bolder begon eind jaren 70 met het sparen van kaarten uit de gemeente Didam en na de gemeentelijke herindeling tot Montfer-

land, in 2001, kwamen daar Ansichtkaarten uit de gemeente Bergh bij. Ging hij in het verleden veel naar beurzen, tegenwoordig spreekt hij vooral op internet naar verzamelaars. Sinds een aantal jaar neemt het aantal verzamelde Ansichtkaarten af. Vakantiegangers zenden foto's op Facebook en laten het daarbij. Toch denkt Bolder nog jaren vooruit te kunnen. „Er zijn meer Ansichtkaarten verspreid dan wij denken. Ik vind kaarten van Montferland in Duitsland, België en zelfs in de Verenigde Staten.“

Ansichten van de Liemers uit de collectie Bolder

De rooms-katholieke Middelbare Land- en Tuinbouwschool met directeurswoning aan de Dijkstraat in Oud-Dijk werd in 1921 gebouwd naar een ontwerp van de Arnhemse architect H.G.W. Jasselmuiden. De Ansichtkaart met poststempel 1945, laat het gebouw nog in zijn originele vorm zien. In 1957 kwam er een verdieping bovenop naar een ontwerp van architect J. Seegers uit Utrecht. Ir. H.J.M. Verhøj, hij was directeur vanaf de oprichting in 1920 tot 1962, was ook in de jaren 1948 tot 1950 politiek actief als lid van de Eerste Kamer voor de KVP. Naar hem is een straatnaam in Didam vernoemd. Thans doet het schoolgebouw dat op de gemeentelijke monumentenlijst staat, dienst als een nevenvestiging van het Liemers College.

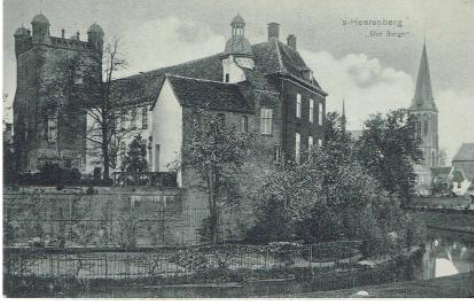
Op het moment dat deze kaart – met poststempel 1935 – werd uitgebracht, was de rooms-katholieke Johannes de Doperkerk van Klüder nog volledig in functie als bedehuis. De kerk van Klüder is in 1886 gebouwd naar een ontwerp van de bekende 'kerkenbouwer' Alfred Tepe. In de Liemers en Achterhoek vinden we kerken naar zijn ontwerpen in Bask, Beltrum, Brodevoort, Elbergen, Gendringen, 's-Heerenberg, Herwen, Lobith, Loo, Pannderden, Terborg en Zevenaar. Voordat Klüder over een eigen kerk beschikte, waren de inwoners tot 1854 aangewezen op de Sint Ouwelouiskerk van Zeddam en in de dertig jaar erna op de Sint Martinuskerk in Wahl. Rechts van de kerk staat de pastorie, ook gebouwd in 1886. Sinds 2019 is de kerk aan de erediensten onttrokken en wordt er gezocht naar een andere bestemming. Zowel de kerk als de pastorie zijn gemeentelijke monumenten.

Bron: Cultuurhistorisch tijdschrift voor Achterhoek en Liemers en De Gelderlander: 4 mei 2023.

Een kaart van de rooms-katholieke Sint Sultbertuskerk in Stokkum, niet lang na de oplevering in 1915. De ernstig gelegen pastorie die ook door de architecten Jacobus van Gils en Johan van Dongen was getekend, werd een jaar eerder gebouwd. Bij een renovatie in 1965 zijn de dakkapellen verwijderd en is de entree geheel vernieuwd. De straat waaraan de kerk staat, heette vroeger de Kerkweg, maar werd na het overlijden van de eerste pastoor omgedoopt in de Pastoor van Sonsbeekstraat. De laatste pastoor, de geliefde Herman Nollen, kwam op 28 oktober 1967 en bleef aan tot zijn overlijden in 1977. Zoals zoveel andere kerken in de Sultbertuskerk inmiddels aan de erediens ontrokken, maar zowel het kerkgebouw als de pastorie staan op de gemeentelijke monumentenlijst.

Een kaart van Huis Bergh – met poststempel van 1913 – mag in deze selectie niet ontbreken. De geschiedenis van het imposante slot gaat terug tot de eerste helft van de dertiende eeuw, toen het geslacht Van den Bergh zich hier vestigde. Na het uitsterven van deze dynastie in 1712, kwam het kasteel in handen van de Duitse familie Von Hohenzollern-Sigmaringen. Op het moment dat de foto voor deze kaart werd gemaakt, was het huis niet daarvoor (in 1912) aangekocht door de Twentse textiel-industrieel Jan Herman van Heek. Het kasteel overleefde een grote brand in 1938 en de Tweede Wereldoorlog toen 's-Heerenberg zes azen weken onder granaatvuur lag en het kasteel een veilig onderkomen bood aan de inwoners van de stad. Vanaf 1946 wordt het slot beheerd door de stichting Huis Bergh.

In 1910 werd deze stoommaaldrijf met bijbehorende winkel in Lengel openbaar verkocht. Koper was de uit Didam afkomstige Hendrikus Josephus Bolder. We zien zijn naam in het bovenlicht van de winkelgang aangebracht. Na de geboorte van het vierde kind in 1919, vertrok het gezin Bolder naar het Brabantse Heeze en kwam Toon Hegeman uit Didam op de maaldrijf. De kaart die Bolder zelf heeft afgegeven, moet dus tussen 1910 en 1919 geproduceerd zijn. Het is waarschijnlijk dat Bolder met zijn vrouw en kind voor het huis poseeren. Het is wel opmerkelijk dat hij het huis liet fotograferen terwijl er een steiger tegen de voorgevel was aangebracht. De aandacht werd in de jaren dertig verzonden toen de familie Bolder al lang vertrokken was, het is waarschijnlijk de reden dat de naam Bolder werd doorgehaald.

'Het Peeske', Beek bij Didam

Uitspanning 't Peeske op de helling van het Montferland kent een lange geschiedenis. Nadat in 1885 door afdamming van de bron ter plekke een meertje was ontstaan, begon Johan Reijers een watermolen om de bakkers in de omgeving van Beek mee te kunnen leveren. De molen was geen lang leven beschoren, de samvoer van bronwater bleek onvoldoende om de molen behoorlijk te kunnen laten draaien. De forellenkwekerij en een bad- en zwembadrichting die exploitanten na Reijers begonnen, bleken ook geen succes. Maar de kleine annex waar een boerlijke kon worden genuttigd, was wel een blijvertje en groeide uit tot het café-restaurant dat nu nog steeds bestaat. De foto voor deze kaart is geachtoten in de tijd dat H.J. Jansen 't Peeske uitbaatte. Hij was daarmee zo succesvol dat hij zich als eerste in Beek een autoboom kon aank schaffen. Vanwege een huurconflict vertrok hij in 1938.

De eerste vermeldingen van het adellijke huis De Byvanck bij Beek gaan terug tot de veertiende eeuw, maar meer dan dat het toen om een heuvelzate en later om een versterkt middelenouwen toren zou gaan, is er niet over bekend. Zoals het huis op deze ansichtkaart – uit omstreeks 1941 – is afgebeeld, dateert het uit 1792. De Byvanck kende een lange reeks van adellijke bewoners, de laatste eigenaar in een rij van imposante namen was jonkheer E. van Nijssen tot Bevern. Zijn familie verkocht De Byvanck in 1980 aan de stichting Huis Bergh. Het omringende landgoed ging in 1984 over naar de Vereniging Natuurmonumenten. Lees in deze Oer meer over De Byvanck in het artikel over Peter Meesters die van 1878 tot aan zijn dood in 1938 het landgoed beheerde.

De pastorie die links van de Sint-Matthiuskerk is gebouwd naar een ontwerp van Azevijnse architect Arnold de Wilt, dateert van 1857. Het is het jaar dat de parochie Azevijn ontstond door afsplitsing van de parochie Zeddam. Voor die tijd werd de kerk van Azevijn beschouwd als een bijkerk van de parochie Zeddam en mochten er alleen missen worden gelezen, meestal door de kapelaan van Zeddam. Deze kaart met daarop de pastorie van Azevijn werd in 1911 afgeestempeld. De geestelijke die voor het huis poseert, zou dus Gerardus Josephus Christiaan Overwijn kunnen zijn, hij was van 1908 tot 1917 de pastoor van de parochie Azevijn. De pastorie bestaat nog steeds en ontving in 2006 de eerste Monumentenprijs van de gemeente Montferland.

Gezicht op het dorp Zeddam met de rooms-katholieke Ouwelustkerk vóór 1920. Het dorp Zeddam is rondom de kerk, die al in 1145 werd vermeld, ontstaan. Het oudste deel van Zeddam is dus gelegen aan de Bovendorpstraat, het deel aan de Benedendorpstraat is later ontwikkeld. De toren is in de vijftiende of zestiende eeuw verhoogd, het onderste deel dat van turfsteen is vervaardigd, is het oudst. De kerk werd in 1891 gesloopt, er kwam een grotere kerk in neo-gotische stijl voor in de plaats. Het huis met de drie schoorstenen, geheel links is de pastorie en in het huis rechts daarvan was een bakkerij en levensmiddelenwinkel gevestigd. Het land op de voorgrond is inmiddels bebouwd met huzen.

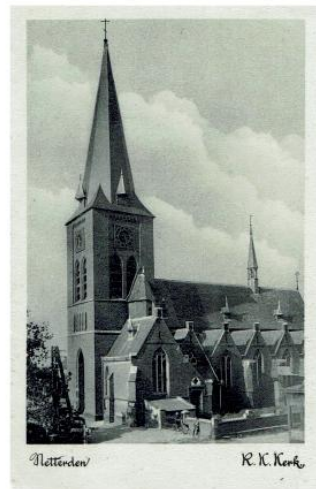
Door het boerlijke en heuvelachtige landschap van het Montferland kwamen en komen altijd veel toeristen naar Zeddam. Er zijn dan ook veel postkaarten van het dorp uitgebracht. Op minstens zes van de tien van die kaarten is de grafelijke torenmolen afgebeeld, zoals op deze die is afgeestempeld in 1945. Torenmolen wil zeggen dat de romp cilindrisch of nagenoeg cilindrisch van vorm is. De Bultenmolen in Zevenaar wordt ook tot de torenmolens gerekend. De molen van Zeddam is de oudste van Nederland, hij zou van 1441 dateren, maar sommige bronnen geven een nog ouder jaartal aan. De muren die 1,50 tot 175 meter dik zijn, zijn gemetseld van stenen die zijn gebakken van klei uit Azevijn. Eigenaar van dit unieke rijksmonument is de stichting Huis Bergh.

Op deze kaart uit omstreeks 1916 staat de grafelijke torenmolen ook afgebeeld, maar hij vervult nu eens niet de hoofdrol. Die is duidelijk weggelooft voor het grote pand rechts met de naam Reizigers Hofstede, dat met zijn voorgevel aan de Kildersweg is gelegen. Het stamt in zijn originele vorm uit 1660, maar kreeg er in 1880 een verdieping bovenop. Op het moment dat de foto werd genomen was het door Johan Bakker in gebruik als zielehuis. Daarbij werd het in zuidelijke richting uitgebreid, ook de functie van hulppostkantoor. Het rijkswapen in gietijzer en de brievenbussen, rechts van de voordeur, wijzen ook op die functie. In 1919 werd het huis van de later aangebrachte witte gevelverf ontstam en werd het prachtig geres-taureerd. Sinds 2020 is er een Bed & Breakfast met de naam Reizigers Hofstede in gevestigd.

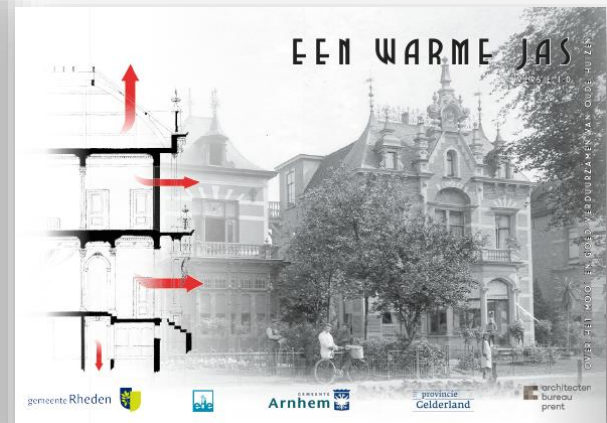
‘Een aardig detail is de melkboer die met zijn hondenkar op de kaart is vastgelegd.’

De eerste steen voor Sint Albertus gasthuis in Didam werd op 15 mei 1896 gelegd. Het gasthuis werd gebouwd om behoeftige bejaarden op te vangen, die eerder onderdak vonden in de herberg van Freeriks. In 1907/08 werd besloten het gasthuis uit te breiden met een ziekenhuis. Daarbij werd het in zuidelijke richting uitgebreid. Vervolgens werd in 1924 nog een nieuwe vleugel aangebouwd en tenslotte kwam er een ziekenhuiskapel voor de zusters in 1928. Omstreeks 1960 vond de inspectie van de Volksgezondheid niet meer over naar de protestanten, maar in 1872 gelastte de Franse bezetter dat de kerk zou worden teruggegeven aan de room-katholieke gemeenschap. Dit duurde echter maar tot 1874, toen de Fransen waren vertrokken en de staatskerk weer verplicht werd. De kerk werd vanaf toen enkel nog bediend door predikanten van omliggende parochies. In 1800 werd uiteindelijk besloten om de kerk definitief terug te geven aan de rooms-katholieken. De kerk zoals die op deze kaart van omstreeks 1930 is afgebeeld, kreeg zijn vorm na de grote dorpsbrand van 1868. Voor het herstel werd onder andere Pierre Cuyppers aangesteld, die de kerk herschep in een neogotische pseudo-basiliek. De kerk kon in 1878 weer in gebruik worden genomen. Op 25 februari 2018 werd de Sint Walburgis zoals zoveel andere kerken aan de erediens ontrokken.

Publieksinformatie

Op de gemeentelijke website www.montferland.info/monumenten en www.montferland.info/monumentensubsidie wordt naast algemene informatie over het hebben en houden van een monument en subsidiemogelijkheden voor de instandhouding ook regelmatig aangevuld met (landelijke) informatie rondom monumenten.

Hof van Borch 3	31 januari 1967	9273	Kerk Protestantse Gemeente	Rijkmonument	
De Hof van Borch 2	18 juni 2002	39	Begraafplaats Protestantse Gemeente	Gemeentelijk monument	
Klinkerstraat 4	18 juni 2002	40	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Marktstraat 1	18 juni 2002	41	Hereng De Gracht	Gemeentelijk monument	
Marktstraat 3	16 februari 1971	9273	Van Esterenhuus	Rijkmonument	
Marktstraat 9b	18 juni 2002	43	Voormalige schoolwoning	Gemeentelijk monument	
Marktstraat 9	18 juni 2002	44	t Dede Posthuus	Gemeentelijk monument	
Marktstraat 9a	18 juni 2002	45	t Dede Posthuus	Gemeentelijk monument	
Marktstraat 11	18 juni 2002	46	t Dede Posthuus	Gemeentelijk monument	
Marktstraat 23	18 juni 2002	47	Woonhuis / restaurant	Gemeentelijk monument	
Marktstraat 25	18 juni 2002	48	Woonhuis / restaurant	Gemeentelijk monument	
Molenstraat 2	18 juni 2002	49	Caai De Sroet zonnep. gelidhuus	Gemeentelijk monument	
Molenstraat 5	18 juni 2002	50	Woon- / winkelhuis	Gemeentelijk monument	
Molenstraat 12	31 januari 1967	9275	St. Josephgebouw - Inde Lants Kroon	Rijkmonument	
Muntwal 1 - 3	31 januari 1967	9276	Muntgebouw - 'De Grafelijke Munt'	Rijkmonument	
Muntwal 2	31 januari 1967	9278	Wachhuis van de omwalling - 'Hondehut'	Rijkmonument	
Muntwal 4	18 juni 2002	51	Wachtoeren	Gemeentelijk monument	
Muntwal 7	31 januari 1967	9277	De Oude Weem - woning	Rijkmonument	
Muntwal 9	18 juni 2002	52	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Muntwal 11 - 13	15 december 1999	54885	Muntwalwoningen - rechter voorblok	Rijkmonument	
Muntwal 15,17 en 19	15 december 1999	54886	Muntwalwoningen - centraal voorblok	Rijkmonument	
Muntwal 21 - 23	15 december 1999	54887	Muntwalwoningen - linker voorblok	Rijkmonument	
Op den Brand 2	18 juni 2002	53	Oude stadboerderij	Gemeentelijk monument	
Op den Brand 4	18 juni 2002	54	Oude stadboerderij	Gemeentelijk monument	
Dude Doornichemaweg 31	18 juni 2002	55	Voormalige onderwijzerswoning	Gemeentelijk monument	
Dude Doornichemaweg (hoek)	18 juni 2002	56	Gedriekstak	Gemeentelijk monument	
Dude Doornichemaweg / Lengelweg	27 april 2004	117	Voormalige begraafplaats	Gemeentelijk monument	
Dudde Voortstraat 2	18 juni 2002	57	Hotel Hercomp zonnep. Seagery en kruiden w.	Gemeentelijk monument	
Dudde Voortstraat 7	31 januari 1967	9279	Hagelhuus	Rijkmonument	
Dudde Voortstraat 9	18 juni 2002	58	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Dudde Voortstraat 12-15	18 juni 2002	59	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Dudde Voortstraat 14	18 juni 2002	60	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Dudde Voortstraat 18	18 juni 2002	61	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Dudde Voortstraat 22	18 juni 2002	62	Voormalige onderwijzerswoning	Gemeentelijk monument	
Dudde Voortstraat 24	30 januari 1996	1	Bibbihoek	Gemeentelijk monument	
Heenkeweg 48	18 juni 2002	63	Vogelwede begijn burgers dienpark	Gemeentelijk monument	
Plantsoenweg Hiddon 2a	18 juni 2002	64	Woonhuis voormalige boerderij	Gemeentelijk monument	
Plantsoenweg 202 2	18 juni 2002	65	Oude Manichaeusekerke	Gemeentelijk monument	
Plantsoenweg Zuid 2a	18 juni 2002	66	Oude Manichaeusekerke	Gemeentelijk monument	
Stadtaal 1	18 juni 2002	67	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Walkeweg (muur)	18 juni 2002	68	Stadmuur	Gemeentelijk monument	
Walkeweg (toren)	31 januari 1967	9283	Wachtoeren	Rijkmonument	
Walkeweg	18 juni 2002	69	Voormalige daglonerswoning	Gemeentelijk monument	
Zandameweg 26	18 juni 2002	70	Woon- / winkelhuis	Gemeentelijk monument	
Zandameweg 28	18 juni 2002	71	Woon- / winkelhuis	Gemeentelijk monument	
Zandameweg 30	2 juli 2002	111	Woonhuis De Berwank	Gemeentelijk monument	
Zandameweg 30a	18 juni 2002	72	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Zandameweg 79	31 januari 1967	9282	Wachtoeren	Rijkmonument	
Zandameweg (geenend aan)	18 juni 2002	73	Soepe begraafplaats	Gemeentelijk monument	
Wider					
Hoofstraat 3	18 juni 2002	74	Voormalige onderwijzerswoning	Gemeentelijk monument	
Hoofstraat 6	18 juni 2002	75	Pastorie	Gemeentelijk monument	
Hoofstraat 8	18 juni 2002	76	R.K. Kerk St. Johannes de Loper	Gemeentelijk monument	
Molenweg 10	31 januari 1967	9284	Koninkvelden 'De Kambrand'	Rijkmonument	
Kozenpan/Molenweg	31 januari 1967	9285	Hagelhuus	Rijkmonument	
Stroombrakweg 1	18 juni 2002	77	Boerderij met stallen	Gemeentelijk monument	
Zandameweg 8	18 juni 2002	78	Woonhuis voormalige boerderij	Gemeentelijk monument	
Winkel					
Antoniuststraat 13	18 juni 2002	79	Trafuhoije	Gemeentelijk monument	
t-Herenbergweg 7	3 november 1998	69.20	Ingetrokken bij besluit van 6 juli 2004 nr. 11		
Korenhorstweg 4	2 juli 2002	112	Boerderij	Gemeentelijk monument	
De Zonnekrook 2	18 juni 2002	80	Woonhuis De Zonnekrook	Gemeentelijk monument	
Loerbeek					
Doornichemaweg 4	13 augustus 2002	115	Molensloep en motorhuise	Gemeentelijk monument	
Doornichemaweg 9	18 juni 2002	81	Woonhuis voormalige boerderij	Gemeentelijk monument	
Haspeweg 2	18 juni 2002	82	Boerderij	Gemeentelijk monument	
Lot					
Boedagstraat 14 / Boedagstraat - Doornburgeweg	15 december 2009	06.19	Landhuis De Boechtag, laan, grafmonument	Gemeentelijk monument	
Boedagstraat tussen 16-18	15 december 2009	06.20	Trafuhoije	Gemeentelijk monument	
Doornburgeweg 9	17 maart 2002	94027	Boerderij annex herberg De Nachtegaal	Gemeentelijk monument	
Doornburgeweg 19	15 december 2009	06.21	Boerderij met schuren	Gemeentelijk monument	
Kloosterstraat 8	5 oktober 1966	12872	Koninkvelden De Koninkloem	Rijkmonument	
Wahlweg 26	17 mei 1991	91.2086	R.K. Kerk Onze Lieve Vrouwe	Gemeentelijk monument	BMW: 8-12-'20. Monumentale status van het interieur uitloftend van toepassing verklaard op de in de redigerende beschrijving benoemde onderdelen.
Wahlweg 28	5 maart 1996	961154	Pastorie R.K. Kerk Onze Lieve Vrouwe	Gemeentelijk monument	
Wahlweg 29	15 december 2009	06.22	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Wahlweg 41	15 december 2009	06.23	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Neerwe-Dijk					
Heestehof 5	15 december 2009	06.24	Boerderij	Gemeentelijk monument	
Smallestraat 35	15 december 2003	832154	Pastorie met bijnaaiag en mariakapel	Gemeentelijk monument	
Smallestraat 35a	17 mei 1991	91.2085	R.K. Kerk Heilige Antonius van Padua	Gemeentelijk monument	BMW: 8-12-'20. Monumentale status van het interieur uitloftend van toepassing verklaard op de in de redigerende beschrijving benoemde onderdelen.
Smallestraat 39	15 december 2009	06.25	Voormalig woonhuis hoofd lagere school	Gemeentelijk monument	
Smallestraat 46	15 december 2009	06.26	Boerderijcomplex	Gemeentelijk monument	
Oude-Dijk					
Koorenstraat 2	19 november 1966	514954	Boerderij Huis Dijk	Rijkmonument	
Stakkoen					
Herengweg 2	18 juni 2002	83	Voormalige onderwijzerswoning	Gemeentelijk monument	
Lindhoudstraat (bijl)	18 juni 2002	84	Schaar bij woning	Gemeentelijk monument	
Molenberg 1	18 juni 2002	85	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Molenberg 2	18 juni 2002	86	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Molenberg 7	27 maart 1964	9286	Koninkvelden 'Duffels Mol'	Rijkmonument	
Molenberg 9	18 juni 2002	87	Woonhuis Muldenhuus	Gemeentelijk monument	
Pastoor van Sonbeekstraat 23	18 juni 2002	88	R.K. Kerk St. Walbertus	Gemeentelijk monument	
Pastoor van Sonbeekstraat 24	18 juni 2002	89	Pastorie	Gemeentelijk monument	
Pastoor van Sonbeekstraat 48a	18 juni 2002	90	Woonhuis voormalige boerderij	Gemeentelijk monument	
Wierden					
Dijkhoizenstraat 6	18 juni 2002	91	Boerderij	Gemeentelijk monument	
De Dijkhoizenstraat 6	27 april 2004	116	Hagelhuus met boije	Gemeentelijk monument	
Hofthuisenstraat 1	18 juni 2002	92	Boerderij	Gemeentelijk monument	
Hofthuisenstraat 4	18 juni 2002	93	Boerderij	Gemeentelijk monument	
Hofthuisenstraat	18 juni 2002	94	Beeldpaal	Gemeentelijk monument	
Laanstraat 2a	18 juni 2002	95	Trafuhoije	Gemeentelijk monument	
Langeboomstraat 1	18 juni 2002	96	Boerderij	Gemeentelijk monument	
Langeboomstraat B	2 juli 2002	113	Boerderij De Horst	Gemeentelijk monument	
Wierden					
De Heremede 1	3 maart 2004	825299	Historiegebouw, historisch park	Historische buitenplaats	
Doornichemaweg 35	18 juni 2002	97	Trafuhoije	Gemeentelijk monument	
Kruisallee 14	3 juli 2001	8	Blaasmer Hove	Gemeentelijk monument	
Dude Sluisweg ong.	14 december 2004	118	Voormalige schutshuis	Gemeentelijk monument	
Zwitten					
Benedendorpstraat 1-3	26 juni 2001	7	Woonhuis en stal	Gemeentelijk monument	
Benedendorpstraat 20	29 april 1967	9289	Ingetrokken bij besluit 27 april 2004 nr. 16		
Benedendorpstraat 5	29 mei 2001	6	Herenghuus vmp. pastorie	Gemeentelijk monument	
Benedendorpstraat 7	18 juni 2002	99	Winkelhuis	Gemeentelijk monument	
Benedendorpstraat 8	31 januari 1967	9290	St. Nork	Rijkmonument	
Benedendorpstraat 9	12 april 2001	5	Wachhuis	Gemeentelijk monument	
Benedendorpstraat 14	31 januari 1967	9290	Tonemalen	Rijkmonument	
Benedendorpstraat 21	31 januari 1967	9291	Koninkvelden	Rijkmonument	
Broekzijde 2	18 juni 2002	100	Boerderij	Gemeentelijk monument	
Grathuisevlietweg	27 september 1983	9294	Voormalige galgenberg	Rijkmonument	
Etamstraat 1	17 april 2001	4	Pastorie Hervormde Gemeente	Gemeentelijk monument	
Etamstraat 3 (kerk)	18 juni 2002	101	Nederlandse Hervormde kerk	Gemeentelijk monument	
Etamstraat 3 (ongel)	24 maart 1964	47620	Ongel in Nederlandse Hervormde kerk	Rijkmonument	
Etamstraat 5	18 juni 2002	102	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Gildepad 1	18 juni 2002	98	Museumboerderij t Gildepad	Gemeentelijk monument	
Oudeweg 1	2 juli 2002	114	Woonhuis	Gemeentelijk monument	
Horstland 1	31 januari 1967	9288	Uchtersloot - Hotel/inst. Moutierland	Rijkmonument	
naby Moutierland 1	12 februari 1999	51182	Motte Moutierland	Archologisch monument	
Dude Doornichemaweg 42	18 juni 2002	103	Restaurant De Heereboer	Gemeentelijk monument	
t-Herenbergweg 6	18 juni 2002	104	Woonhuis vmp. bovenmeesterwoning	Gemeentelijk monument	
Vinsloek 2	18 juni 2002	106	Woonhuis, winkel	Gemeentelijk monument	
Vinsloek 4	31 januari 1967	9292	Favastie Padervoort	Rijkmonument	
Vinsloek 5	18 juni 2002	107	Boerderij	Gemeentelijk monument	
Vinsloek 10	18 juni 2002	105	Boerderij met stallen Vinsloekperhof	Gemeentelijk monument	
Vinsloekweg 3	18 juni 2002	108	Woonhuis vmp. boerderij	Gemeentelijk monument	
Vinsloekweg 15	31 januari 1967	9292	Molen 'De Voharding'	Rijkmonument	

Foto: Rudy Staring

Colofon:

Vormgeving en inhoud:

gemeente Montferland

Foto's / tekeningen:

**Monumenteneigenaren / gemeente
Montferland**

Internet:

www.montferland.info

December 2025

